

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
40/2012
6. október 2012

Ludo Pivný

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

Zdravie len pre bohatých
Strana 4.

Federalizácia Európy sa blíži
Strana 5.

Transformácia bez programu
Strana 6.

Kňaz, ktorý dal Slovákom jazyk
Strana 10.

Zo života Matice slovenskej
Strana 11. - 12.

SLOVO O SLOVENSKU

Toto slovo bude o Slovensku, ale najmä o vernom slovenskom vlastencovi Jozefovi Darmovi, ktorý sa dožíva osemdesiatky. Na stretnutí Kongresu slovenskej inteligencie vyslovil profesor Matúš Kučera sebepríznačnú poznámku, že „naši otcovia sa na konci hospodárskej krízy v roku 1932 trošku popustili, preto sa zase začali rodiť deti“, keď som v príhovore pripomenul, kto všetko zo slovenských osobností tento rok oslavuje 80 rokov. Archeológ Titus Kolník, slávny cyklistický tréner a poslanec SNR Kamil Haťapka, novinár a reportér Janko Smolec, šéfredaktor KŽ a literárny vedec PhDr. Pavol Števec, skvelý odborník v archívnictve JUDr. Dárius Rusnák a už prichádzajú len dvaja mladíci – novinovec a mediálny expert doc. PhDr. Jozef Darmo, CSc., a historik prof. Matúš Kučera. Čo meno – to osobnosť, čo meno – to slovenský vlastenec.

Vráťim sa k Jozefovi Darmovi, rodákovi z Libichavy v okrese Bánovce nad Bebravou. Značil vlastné originálne stopy myslenia aj konania v slovenskom svete ako novinár, esejista, básnik, spisovateľ, vedec, historik komunikológie (mediovedy), kulturolog, univerzitný pedagóg, recenzent a kritik, ale aj organizátor vokálneho umenia, sám skvelý spevák a milovník spevu a člen početných vedeckých spoločností aj profesionálnych novinárskych organizácií. Narodil sa 7. októbra (1932) – v rovnaký deň ako veľký muž Slovenského učeného tovaríšstva Anton Bernolák. A ja tohto učeného, rozhladeného a mnohovrstevne účinkujúceho slovenského vlasteneckého intelektuála Jozefa Darmu vnímam ako priameho následníka Bernolákovho. Učil ma na Katedre žurnalistiky FF UK, aby sme sa potom spoločne našli na jednej lodi v rozbúrených vodách zápasov za slovenskú nezávislosť. Keďže je to muž, ktorý má vlastný názor, opakovane narážal na mŕ nepochopenia. Chcem oceniť, že to bol jeden z najlepších manažérov ako ústredný riaditeľ Slovenskej televízie. Vtedy sa na jej obrazovkách slovenskosť a hodnoty vlastenectva ctíli a prezentovali. V reportážach, v diskusiách, kde sa pravda hľadala v spore a kde býval vynikajúcim sparringpartnerom politikov moderátor Dušan Kerný, kde Televízne noviny riadil Emil Semanco a my sme v celej duchovnej atmosfére vtedajšej Slovenskej televízie cítili, že bola naozaj duchom slovenská a národná.

Slovensko sa musí zbaviť jedného zlého zvyku, že zabúda na svojich veľkých mužov.

Drahošlav MACHALA

Predseda MS Marián Tkáč navštívil splnomocnenca vlády SR pre menšiny Lászlóa Nagya Matica slovenská ústretovo ponúka konštruktívnu spoluprácu

BRATISLAVA (Maroš M. BANČEJ) – Predseda Matice slovenskej Marián Tkáč navštívil v minulých dňoch splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny Lászlóa Nagya. Iniciatíva s ponukou konštruktívnej spolupráce, s ktorou prišiel, je mimoriadne zaujímavá najmä v čase, keď hľadáme cestu k občianskej spoločnosti. Je to práve Matica slovenská, ktorá navrhla demokratický princíp zastúpenia národnostných menšín v miestnych samosprávach.

Návrh, ktorý predniesol splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny Lászlóovi A. Nagyovi predseda MS Marián Tkáč, vychádza z logického a najmä výsostne demokratického princípu. Týka sa zastúpenia národnostných menšín a majoritného obyvateľstva v zastupiteľských orgánoch miestnych samospráv. Dnes je prax, že pri komunálnych voľbách vychádzame zo stranického princípu. Ak má v konkrétnej obci s prevahou občanov hlásiacich sa napríklad k maďarskej národnosti vedúce postavenie SMK, prípadne strana Most – Híd, s pravdepodobnosťou rovnajúcou sa istote bude obecné zastupiteľstvo stranicky „jednofarebné“. Ako príklad si zoberme

trebárs obec na južnom Slovensku. K maďarskej národnosti sa tam hlási 70 percent obyvateľstva. K slovenskej národnosti sa prihlásilo 20 percent a k Rómom 10 percent. Pri dnešnom systéme volieb to stranickí kandidáti z jednej-dvoch maďarsky orientovaných strán jednoducho prevládajú. Od starostu cez poslancov až po kontrolóra budú všetci z jedného košiaru. Návrh Mariána Tkáča, s ktorým prišiel na Úrad vlády, znel jednoducho a vecne. Vytvorí legislatívny rámec, aby bol zabezpečený pomerný systém umožňujúci každej národnosti zúčastňovať sa v obecnom zastupiteľstve na správe vecí verejných.

(Viac na 2. strane)

Matica navrhuje pomerné zastúpenie menšín v samosprávach.

Súsošie na Hurbanovom námestí nebude, v hre je Bratislavský hrad Neslovenské „osobnosti“ nemajú v Bratislave problém...

BRATISLAVA – (Michal BADÍN, Maroš SMOLEC) – Bratislavskí poslanci nechcú súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda na Hurbanovom námestí v centre hlavného mesta. Na svojom zasadnutí 27. septembra 2012 z prítomných 38 poslancov za tento návrh hlasovalo len 13, dvaja boli proti a 23 zákonodarcov sa zdržalo hlasovania. Ako alternatívu ponúkli Bratislavský hrad, o ktorom však nerozhodujú.

Súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda snáď napokon bude na Hrade.

Priestory hradného vrchu sú v kompetencii kancelárie Národnej rady SR, ktorá Hrad spravuje. Šéfka komunikačného odboru Soňa Pötheová pre deník SME uviedla, že tento zámer ani nevidujú. Prvoradým záujmom je podľa nej dokončenie nevyhnutných úprav v areáli Hradu. Nie je teda jasné, ako sa k tejto alternatíve postaví slovenský parlament. „Napriek tomu, že Hurbanovo námestie by bolo najvhodnejším miestom, pre nás je aj Bratislavský hrad prijateľným a veľmi dôstojným riešením. Musíme našu aktivitu operatívne presmerovať na túto ponuku,“ povedal pre SNN tajomník Matice slovenskej Peter Mulík.

Mestskí poslanci ponúkli aj druhú možnosť pre umiestnenie súsošia – Gorazdovu ulicu pod schodmi Kostola Panny Márie Snežnej pod Kalváriou. Toto miesto nie je podľa iniciátorov vhodné.

„Nachádza sa mimo centra mesta a nezodpovedá dôležitosti cyrilo-metodskej myšlienky,“ dodal. Matica slovenská nečakala, že poslanci Hurbanovo námestie nepodporia. Nepredpokladala, že Hurbanovo námestie bude problém. Jej predseda M. Tkáč to komentoval: „Mestské zastupiteľstvo Bratislavy hlasovaním preukázalo, že v hlavnom meste chýba záujem o uctenie si jednej z najvýznamnejších udalostí slovenských dejín spôsobom, akým si ho táto udalosť zasluhuje. Je mi ľúto, že tomuto národu a jeho hlavnému mestu chýba toho ešte veľmi mnoho, aby dozrelo do úrovne okolitých národov a ich hlavných miest. Akoby sme si naďalej nevládli sami, keď s umiestňovaním pamätníkov neslovenským osobnostiam nebýva v Bratislave žiaden problém.“

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Václava MIKU, generálneho riaditeľa Rozhlasu a televízie Slovenska

• Pochádzate z učiteľskej rodiny, aký vzťah vám dalo toto prostredie k hodnotám, ako sú vzdelanie či múdrosť?

Môj otec mal niekoľko životných kréd a jedno z nich bolo – vyber si aj takých priateľov, ktorí ťa nebudú len počúvať, ale od ktorých sa môžeš mnohé naučiť. Ako partnerov do života si treba vyberať múdrych ľudí. Otec vždy hovoril – nie je bohatý ten, kto veľa má, ale ten, kto veľa vie a veľa z toho rozdá.

• Spomínate otca – akú hodnotu majú vo vás spomienky na priestor, odkiaľ človek pochádza? Môže mať rôzne mená a stelesnenia: rodičia, domovina, rodisko, rodný kraj, vlasť...

Pre mňa je Trenčín, v ktorom som sa narodil, a Ilava – mesto môjho otca, veľká a krásna časť mojej osobnej histórie. Otec mi mnohé odkázal, aj v knižnej podobe. Teraz som ja opätrovníkom i nasledovníkom našej rodinnej knižnice. Verím, že do nej aj prispem v spomienkach na kraj môjho detstva. Pochádza z neho mnoho známych a významných ľudí.

• A čo skromnosť versus generálny riaditeľ, nie vždy sme svedkami toho, že by sa takáto vlasť dala prisúdiť ľuďom s vysokým funkčným postavením.

Na to sú potrebné očistné procesy. Takáto funkcia človeka neraz posúva až do akejsi arrogantnej roviny. Preto je dobré a správne mať nejakú seba-

reflexiu. Má viaceré podoby. Môže ju predstavovať viera, môže to byť nejaké dobré partnerstvo, kombinácia viacerých okolností, ale napríklad aj práca pre charitu. To mnohým ľuďom pomáha. A ľuďom predsa treba pomáhať. Pretože ak existujú príbehy, ktoré sa odohrávajú blízko nás a nevidíme ich v realite ozajstného života, potom je čas na sebareflexiu. Kde sú moje problémy oproti takýmto osudom, aký som ja vlastne šťastný, aký veľký dar som ja dostal... Pokora je dnes fenomén, žiaľ, nie veľmi zastúpený. Mój mediálny obraz asi nie je o pokore, ale verte mi, sú veci, ku ktorým a pred ktorými mám veľkú pokoru.

Zhovárať sa Ivan BROŽÍK
Foto: autor

R - 2012045

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823

9 770862 882007

Predseda MS Marián Tkáč navštívil splnomocnenca vlády SR pre menšiny László Nagy

Matica slovenská ústretovo ponúka konštruktívnu spoluprácu

(Dokončenie z 1. strany) – Na úvod stretnutia predseda MS Marián Tkáč obdaroval splnomocnenca vlády SR pre národnostné menšiny László A. Nagya svojou knihou Právidivý slovenský príbeh. V uvoľnenej a priateľskej debata nezapadol pripomenúť, že Slováci spolu s ostatnými národmi, ako sú Chorváti či Slováci, vnímajú dejiny Uhorska ako svoje. Istým problémom sa ukazuje byť fakt, že maďarskí historici nemajú termín pre viacnárrodné Uhorsko, a preto neustále stotožňujú Uhorsko s Maďarskom.

■ NAŠLI ZHODU

Je zaujímavé a do istej miery aj prelomové, že Marián Tkáč a László Nagy našli veľmi rýchlo spoločnú reč v donedávna tak demonizovanej národnostnej otázke. Predseda MS totiž hneď v úvode svojho príhovoru povedal, že nevidí nijakú prekážku v tom, aby sa členom Matice slovenskej stal občan

hlásiaci sa k maďarskej, rusínskej či rómskej národnosti. Matica ako najstarší národný spolok má záujem v prvom rade viesť Slovensko k prosperite, ku kultúre a k národnej hrdosti. Z toho logicky vyplýva, že všetky národnosti obývajúce územie od Dunaja k Tatrám a od Moravy k Latorici by sa mali v čo najväčšej miere podieľať na rozkvet Slovenskej republiky.

■ LEGISLATÍVNY PRŮBLÉM

Splnomocnenec vlády SR pre národnostné menšiny László Nagy s uznaním privítal iniciatívu Matice slovenskej stotožnenú s jej predsedom Mariánom Tkáčom, lenže Úrad splnomocnenca vlády pre národnostné menšiny nemá podľa jeho slov možnosť priamo navrhovať parlamentu SR zmeny zákona. V každom prípade László Nagy ocenil túto aktivitu Matice slovenskej a vo svojom príhovore konštatoval, že súčasné vedenie našej najstaršej národnej ustano-

viazne spĺňa všetky predpoklady na zmysluplný dialóg, ktorý by pomohol riešiť neustále sa vlečúce a neproduktívne národnostné spory. Pripomenul však, že v rámci regionálnych volieb sa v deväťdesiatych rokoch uprednostnil stranický princíp. Ako jednu z ciest vidí riešenie, ktoré zvolila maďarská vláda, ktorá ide cestou národnostných komisií ako poradných orgánov samospráv.

■ HĽADANIE RIEŠENIA

Po vyše hodinovom stretnutí sa obaja predstavitelia zhodli na tom, že pomerne zastúpenie národnostných menšín v obecných zastupiteľstvách je znakom vyspelej demokratickej a občianskej spoločnosti a podobné mechanizmy už roky úspešne fungujú v krajinách, akými sú Švajčiarsko či Švédsko. V súčasnej situácii sa podľa M. Tkáča aj L. Nagya javí najschodnejšou cestou usporiadanie konferencie pod egidou Matice slovenskej, na ktorej by sa zúčastnili legislatívni odborníci vlády, zástup-

covia národnostných menšín a zástupcovia Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS). Výstupy z tohto určite prelomového podujatia by mali slúžiť ako itinerár pre politikov, aby

akákoľvek karta, maďarská či rómska, prestala byť v komunálnych či celonárodných voľbách tým falošným žolíkom.

Foto: autor, II

Ojedinelé rokovanie sa uskutočnilo na Úrade vlády SR.

Súsošie vierozvestcov na Hurbanovom námestí nebude, v hre je Bratislavský hrad

Neslovenské „osobnosti“ nemajú v Bratislave problém...

(Dokončenie z 1. strany) - Navrhovatelia – Matica slovenská, Rada Konferencie Biskupov Slovenska pre vedu vzdelanie a kultúru so Spoločnosťou sv. Gorazda - chcú súsošie odhaliť na budúci rok pri príležitosti 1150. výročia príchodu solúnskych bratov. Jeho cena bude 165 tisíc eur. Ministerstvo kultúry SR podmieňuje finančnú injekciu vo výške 90 tisíc eur súhlasom dotknutých inštitúcií a vlastníkov pozemkov o osadenie sochy. Tá sa už v ateliéry vyrába.

■ KTO AKO HLASOVAL

Sochársko-architektonická súťaž na výtvare riešenie súsošia sv. Cyrila, Metoda a Gorazda vyvolala vo výtvarej obci nemalý záujem. Výber Hurbanovho námestia v Bratislave, ako lokality na umiestnenie súsošia, sa uskutočnil po dôkladnom architektonickom prieskume. Nesúhlas bratislavskej samosprávy preto vyvolal mnohé otázky na strane

navrhovateľov. Matica slovenská uvažuje o petícii na podporu súsošia ale aj jasne stanoveného miesta na jeho osadenie. Je známe, že v bratislavskom parlamente má silný politický klub SDKÚ-DS. Práve väčšina jej predstaviteľov Hurbanovo námestie pre súsošie nepodporili. Uverejňujeme zoznam mien poslancov a ich hlasovanie:

ZA hlasovali: Uhler (SDKÚ-DS), Dyttertová (KDH), Fiala (KDH) Lenč (KDH), Pekár (KDH), Šindler (KDH), Tvrda (KDH), Drozd (SMER-SD), Hanulík (SMER-SD), Havrilla (SMER-SD), Panák (SMER-SD), Dzivjáčková (OKS), Dinuš (OKS).

PROTI hlasovali: Greksa, Osuský (obaja SaS).

ZDRŽALI SA hlasovania: Černý (SDKÚ-DS), Ferenčáková (NEKA), Gašpírik (SDKÚ-DS), Jégh (MOST-HÍD), Jenčík (SDKÚ-DS), Krištofičová (SDKÚ-DS), Kugler (SDKÚ-DS), Na-

gyová-Džerengová, Nesrovnal (SDKÚ-DS), Ondrišová (SDKÚ-DS), Rejnerová (SDKÚ-DS), Šovčík (SDKÚ-DS), Švejna (MOST-HÍD), Zatošič (SDKÚ-DS), Farkašová (SF), Augustinič (SaS), Hečko (SaS), Budaj (Zmena zdola, DÚ), Černá (BPP), Hochschorner (Zmena zdola, DÚ), Hrčka (BPP), Kríž (NEKA), Kubovič (SZ).

■ BRATISLAVSKÝ HRAD

Východná terasa Bratislavského hradu je z hľadiska umiestnenia sochy – práve pri vykopávkach z Veľkej Moravy – vhodným miestom. Pred vstupom do hradu však už stojí socha Kráľa Svätopluka, ktorého niektorí považujú za odporcu slovenskej liturgie a pripisujú mu aj vyhnanie žiakov solúnskych bratov. Gorazd v legendách vystupuje ako popredný predstaviteľ Metodovho diela: „Prvé miesto medzi nimi (t. j. kňazmi) zaujímal Gorazd, ktorého naše rozprávanie už prv pripočítalo k vybraným

Metodovým učeníkom, a ktorého aj sám tento svätý, cítiac koniec svojho života, vyhlásil za moravského arcibiskupa.“ (J. Stanislav, Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom, str. 82). Po smrti arcibiskupa Metoda sa nitriansky biskup Viching odobral do Ríma a tam obžaloval Gorazda. Pápež Štefan V. nariadil, aby Gorazd prišiel do Ríma podať vysvetlenie a aby zatiaľ Viching spravoval cirkev na Veľkej Morave. Čoskoro nato došlo k prenasledovaniu Metodových učeníkov a k ich vyhnaniu z Veľkej Moravy vrátane jeho osobne. „Čo sa týka tých, čo zaujímali hodnosť učiteľov, ako ten Gorazd, ktorého ako rodáka z okolia Nitrý (asi z Močenku-Gorazdova) a zbehlého v oboch jazykoch - i slovenskom, i gréckom - Metodova cnosť postavila na arcibiskupský stolec, ale zloba kacírov pozbavila stolec ozdoby odstránením tohto muža. (...) Týchto a ešte viac iných znamenitých držali zviazaných v železách, zatvore-

ných v temnici, kde sa im zakazovala všetka útecha, lebo ani pokrviť, ani známi nijakým spôsobom nesmeli prichádzať k nim.“ (J. Stanislav, Osudy . . . str. 92-93).

■ TRADÍCIE SA NEBIJÚ

„Ako historik nevnímam svätoplu-kovskú a cyrilo-metodskú tradíciu v rozpore. Obidve sa vzájomne dopĺňajú. Jedna je národno-štátna a druhá kultúrno-civilizačná. Neexistuje nijaký historický dokument, že Svätopluk dal Gorazda uväzniť a dokonca mučiť. V tomto probléme nevidíme. Sochy nebudú stať pri sebe. Súsošie slovenských svätcov bude až pri základoch veľkomoravskej baziliky najväčšej na území Rastislavovej ríše na východnej terase Hradu,“ vysvetlil SNN P. Mulík. Sv. Gorazd bol vzdelanec domáceho pôvodu a najdôležitejším spolupracovníkom sv. Cyrila a Metoda. Je prvým svätcom pochádzajúcim priamo zo Slovenska.

VŠIMLI SME SI

Matičná predajňa v Bratislave otvorená

V centre hlavného mesta Slovenska dlhé mesiace chýbalo miesto, kde by sa dali bez problémov kúpiť Slovenské národné noviny a Slovenské pohľady, ako aj knihy z vydavateľstva Matice slovenskej a iných vydavateľstiev, o ktorých produkcii sa zaujíma matičná verejnosť. Od polovice septembra sa prázdne miesto vyplnilo – na tradičnom mieste, v podchode Ligapasáže. Knihkupectvo SVOJET je kúsok od bývalého Prioru, potom Tesca a teraz obchodného domu My a trochu väčší kúsok od bývalej predajne Teta, teraz Lidl...

Od prvých chvíľ vzbudzuje záujem tých, ktorí ho objavili teraz, alebo tých, ktorým dlho chýbalo miesto, kde sa možno nielen poobzeráť po knihách, ale aj pohovoriť si. Popri najnovších vydaniach Slovenských národných novin sú k dispozícii aj niektoré staršie čísla. Z knižnej produkcie ponúka poéziu, detskú literatúru, beletriu, teda poviedky, prózu, exilové a krajanskú literatúru, autobiografické romány. Knihy o slovenskej histórii, o dejinných zápasoch Slovákov a osobnostiach slovenského národa, nechýba odborná literatúra, národopis, heraldika, jazykoveda. V predajni sú niektoré vydania, ktoré vzbudili mimoriadnu pozornosť a na knižnom trhu nie sú inde prístupné. Samozrejme ani matičná produkcia sa nezaobíde bez populárnej literatúry,

o čom svedčí napr. záujem o veľmi dobre graficky vybavenú knihu Potraviny, ktoré liečia. Naporúdzia jej pôvodná a prekladová detská literatúra, ale aj niektoré zákládne školské potreby. Predajňa sa profiluje a niektoré knižné tituly nájde čitateľ len tu. Znovu sa tak vytvára miesto, kde sa matičná verejnosť stretáva, miesto, na ktoré si v minulosti matičári a záujemcovia zo Starého mesta, ale aj návštevníci centra zvykli a mohli sa stretnúť tak s knihami, ako aj radou a informáciami o starších či pripravovaných vydaniach, a najmä zakúpiť si matičné periodiká a v neposlednom rade získať na výveskách aj informácie o matičných akciách a aktivitách.

Text a foto: (ddk)

Firmy si pochvaľujú - na Slovensku rastie produktivita práce...

Slovník pomáhačov podnikateľskej zlodejčiny

Podľa oficiálnych prameňov ubíha dnes jeden zamestnanec toľko práce, na koľko bolo treba ešte pred niekoľkými rokmi trochu. Vraj – v slovenských podnikoch stúpa efektivita práce takým tempom, že číselné vyjadrenia o tom ukazovateli sú historicky najvyššie.

„Absolútna hodnota tovaru je sama osebe ľahostajná pre podnikateľa, ktorý ho vyrába. Podnikateľa zaujíma len nadhodnota, ktorá väzí v tovare a dá sa pri predaji realizovať.“ Ak sa niekomu zdá citat dobovo aktuálny a nevie ho prisúdiť konkrétnemu autorovi, nech si vymení označenie podnikateľ za pojem kapitalista. A dostane sa razom do devätnásteho storočia. Autorom myšlienky je totiž Karol Marx.

■ ZVRÁTENÁ LOGIKA

Predstavitel' dobsinského Kovostroja sa chváli médiám, že „opatrenia na zvýšenie efektivity sme v podstate začali zavádzať pred dvoma-troma rokmi“. Chváli sa tým, že nárast efektivity dosiahol a že je to hospodársky úspech. Koľko zamestnancov Kovostroja však skončilo v sociálnej sieti,

na štátnych dávkach, a teda priamo závislých od štátneho rozpočtu, to už nepovedal. Treba sa povypytovať v uliciach Dobšinej...

■ VELAVRANÁ ŠTATISTIKA

Podľa vždy a stále správne zorientovaných „analytikov“ – akejsi imaginárnej skupiny tvorcov tých najsprávnejších teórií – „priemysel nemôže na cenové tlaky reagovať inak ako

ČO INÍ NEPIŠU

zvýšovaním práce“. Odhliadnuc od logického nezmyslu v citovanej vete, na základe tohto tvrdenia máme na Slovensku na jednej strane úspešne rastúci priemysel s rekordnou efektivitou práce, na druhej strane rastúcu armádu nezamestnaných, ktorých osud leží na bedrách štátu. Iste, môže to znieť ako „marxizmus“, kým si neuvedomíme, že ten priemysel je privátny a jeho zisky zo zvyšovania efektivity práce sú tiež súkromné a zväčša smerujú do zahraničia. Lenže štát s jeho sociálnou sieťou je náš, tvoríme ho našimi odvodmi.

Podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky „kým v júni 2007 dokázal jeden zamestnanec vyprodukovať tržby na úrovni 9,5 tisíce eur, tento rok boli o tretinu vyššie“. Takže zamestnanci na Slovensku dopomohli firmám k podstatne vyššiemu zisku. Tak to znie po slovensky. Odrazilo sa to aj na ich mzdách a odmenách? Kto takto zarába na kríze, v ktorej sme sa ocitli? A kto na nej prerába, keď stagnáciu miezd sprevádzajú práve argumenty o recesii – a rastúcich odvodov a iných ekonomických záťažach zo strany štátu pribúda?

Ocitáme sa na rázcestí. Dokedy je ekonomicky únosné poskytovať štátne stimuly súkromným podnikateľským subjektom, ktoré si za ne do zahraničia lifrujú čistý zisk? Kedy príde čas povedať dosť a jasne určiť, kde je ešte únosná miera vykorisťovania (zatiaľ ešte) pracujúcich? Neverme kampani o tom, že novela Zákonníka práce „zhorší podnikateľské prostredie“. Sú to iba floskuly nadháňajú podnikateľskej zlodejčiny.

Ivan BROŽÍK

Akčná ombudsmanka a pachuť politiky

Oto BALOGH

Kauza šičiek zo spoločnosti Slotex Fashion, s. r. o., Vranov nad Topľou, ktoré taliansky zamestnávateľ nehanebným spôsobom podviedol a pripravil o prácu, rozbúrila hladinu verejnej mienky minimálne z dvoch dôvodov. Prvým je arogancia tiežpodnikateľov, ktorí na odvodoch, poistnom a výplátoch zamestnancom dlhujú 1,2 milióna eur (!) a druhým nečinnosť orgánov, ktoré to pripustili. Ich postup od začiatku septembra preverovali aj právnici z úradu verejnej ochranky práv (VOP). Ombudsmanka J. Dubovcová za margo zistení svojho tímu konštatovala, že „výsledky nášho šetrenia ma neprekvapili, takto u nás v praxi často vyzerá vymožiteľnosť

práva“. Postup orgánov verejnej správy zhrnula do jednej vety: „Nemohúcnosť štátnych orgánov, plytvanie časom a verejnými prostriedkami.“ Kritika je namieste, ale po zhladnutí tlačovej besedy VOP z 21. septembra a najmä vystúpenia vedúceho odboru ochrany práv a slobôd spomínaného úradu (čerstvá posila VOP z ministerstva spravodlivosti) mi viera hlavou pochybnosti o tom, či je verejná ochrana práv a slobôd v správnych rukách. Spomínaní právnici totiž dospeli k záveru, že „zo strany štátnych orgánov k porušeniu povinnosti vo vzťahu k ohrozeniu práv zamestnancov nedošlo. Pochybenia jednotlivých orgánov, ktoré boli šetrením zistené, nemali bezprostredný

vplyv na tieto práva. Spoločnosť Slotex Fashion si svoje záväzky dlhodobo neplnila, napriek tomu sa nenašiel efektívny spôsob, ako by bolo možné tieto dlhy od spoločnosti vymôcť. To viedlo ku

KOMENTÁR

vzniku škody nielen na strane zamestnancov, ale aj v štátnom rozpočte, teda voči všetkým daňovým poplatníkom. K zadlžovaniu spoločnosti Slotex dochádzalo systematicky a zámerne, a tým spôsobom si spoločnosť znižovala svoje náklady, žiaľ na úkor zamestnancov a štátu. Sme presvedčení, že je nevyhnutné prijať legislatívne zmeny, aby nedochádzalo k takýmto situáciám“.

Žeby svitanie novej politickej kultúry...

Eva ZELENAYOVÁ

Robiť politiku na Slovensku je nesmierne náročná vec. Veď si len spomeňme. Pred dvadsiatimi rokmi sa politické strany nezhodli ani na tom, či chcú samostatné Slovensko. A čo po jeho vzniku? Zápas medzi zástancami samostatnosti a jej odporcami neustal prakticky do dnešných dní. Kto sledoval nedávnu televíznu diskusnú reláciu s ministrom vnútra Robertom Kaliňákom a poslancom NR SR Igorom Matovičom (OĽaNO) pravdepodobne nemohol uveriť vlastným očiam a ušiam. Kým pred dvoma rokmi sa v parlamente vyzývali na pästný súboj – chlapsky povedané „na férovku“, teraz spriadali spoločné plány. Ak I. Matovič myslí vážne a úprimne spoluprácu s vládnym Smerom

pri riešení problémov s neprispôsobivými občanmi, tak môžeme hovoriť o skutočne novom začiatku politickej kultúry na Slovensku.

Existujú totiž isté citlivé témy, ktoré sa nedajú riešiť bez širšej

POZNÁMKA

podpory v parlamente, respektíve, ktoré sa vôbec nedajú riešiť, ak sa stanú predmetom vytĺkania politického kapitálu. Určite medzi také patrí jazykový či tlačový zákon alebo problematika menšín. Ak sa vládna garnitúra napriek odporu opozície podujme taký zákon presadiť, vždy sa stáva predmetom spochybňovania dokonca s medzinárodným dosahom. Na Slovensku sme takýchto situácií

preživali neúrekom, najmä v období do roku 1998, keď sa k moci agresívne drala pravica. Za schválenie jazykového zákona si v tom čase kabinet premiéra vyslúžil demarš Európskej únie, pravda koncipovaný bol na Slovensku... Žiaľ, najviac neprispôsobivých občanov pochádza z rómskeho etnika. Obťažujú spoluobčanov, ohrozujú ich bezpečnosť, zvyšujú kriminalitu, už v školách sú s niektorými rómskymi deťmi problémy. Spory sa vyostrujú a zo dňa na deň pribúdajú. Rovnako v susedných krajinách, najmä v Česku a Maďarsku. Preto ochota opozičného subjektu pomôcť riešiť tento vleklý problém vniesla do spoločnosti úľavu, ale rozhnevala opozičných politikov.

Že nerozumieme vyjadreniu vedúceho odboru VOP, v ktorom jedna veta popiera druhú? Že na rozdiel od neho za nadštandardnú službu prepusteným zamestnancom nepovažujete „iniciatívne rozdávanie formulárov na prihlásenie do evidencie nezamestnaných“? A že po vyjadrení ombudsmanky, podľa ktorej najmä Sociálna poisťovňa nedisponuje dostatočnými kompetenciami na to, aby mohla účinne zasiahnuť v podobných prípadoch, už nerozumieme vôbec ničomu? Že vám chýba odpoveď na otázku, prečo nimi nedisponuje? Nie ste sami. Máte pocit, že ombudsmanka je naozaj správny človek na správnom mieste, ako o sebe vyhlásovala pri nástupe do funkcie? A sú nimi aj ľudia so „správnu“ straníckou knižkou, ktorými sa obklopila? Alebo pochybujete a cítite za všetkým politikom? Možno sa nemýlite, veď v opačnom prípade by tím pani Dubovcovej priznal, že Sociálna poisťovňa má zvia-

zané ruky od 1. 1. 2004, keď jej parlament prijatím zákona 461/2003 Z.z. O sociálnom poistení zobral možnosť vymáhať pohľadávky na poistnom a sankciách, predpísaných právoplatnými rozhodnutiami príslušných pobočiek poisťovne na základe zákona o správnom konaní. Zákon bol prijatý za druhej vlády M. Dzurindu a za ministrovania L. Kaníka, niekdajších straníckych súputníkov pani ombudsmanky.

Je záhodno si pripomenúť, že J. Dubovcová sa do úradu ombudsmanky dostala ako čisto politický nominant. V parlamentných voľbách 2010 bola na osemnástom mieste kandidátky SDKÚ-DS a členstva v strane sa vzdala po tom, ako bolo jasné, že ju vtedajšia vládna koalícia na tento post presadí. Do funkcie ju v decembri 2011 posunulo 76 hlasov poslancov SDKÚ-DS, SaS a Mostu – Híd. Úradu sa ujala 28. marca 2012 po skončení funkčného obdobia J. Kandráča.

Keďže, zjednodušene povedané, riešenie rómskej otázky je celoeurópsky problém, dalo by sa očakávať, že iniciatívu Smeru a Obyčajných ľudí privítajú aspoň mimovládne organizácie. No stal sa pravý opak. Aktivistka zo Šimečkovej nadácie L. Oravec označil pripravované opatrenia vlády za kladivo na Rómov. Dokonca tvrdil, že nie je pravda, žeby Rómovia ničili svoje príbytky. Zdá sa, že Lunik IX nikdy nevidel... Ďalších znepokojil „jazyk“ – ostrý tón, akým sa začalo o riešení problémov s Rómami hovoriť. Nepochádza ich znepokojenie skôr z toho, že ak sa urobí náprava, oni prídu o výnosnú agendu?

Denne sme svedkami väčších či menších zlyhaní v medziludských vzťahoch. Aj tragédiu v Devínskej Novej Vsi zapríčinili neprispôsobiví občania a ľahostajnosť vo vzťahu k slušným ľuďom. Mali by si byť toho vedomé aj ľudsko-právne organizácie, ak majú záujem problémy riešiť a nie iba priživovať sa na nich.

GLOSAR
ANDREJA MIŠANEKA

AKO BOLO, ČO BOLO

AKO BUDETE PRACOVAŤ, TAK SA BUDEME MAŤ – stálo na transparente, ktorý niesli Rómovia na prvomájovej oslave. Tento vtíp rozosmieval za socíku, ako aj dnes. Vlády si rómsky problém posúvajú ako horúci zemiak. Primátori predávajú podnikateľom za symbolické ceny Rómami „vybývané“ paneláky s podmienkou, že z nich obyvatelov odsunú mimo mesta. Tí kúpia na okolí za babku staré barabizne a napriek protestom miestnych občanov sťahujú neprispôsobivé rodiny tam. Rómske osady pribúdajú. Určujú hranice „morálky“ a vytvárajú etnickú autonómiu, v ktorej neplatia zákony. Podpredseda vlády Robert Kaliňák inicioval vznik pracovného tímu, ktorý chce problém riešiť podľa hesla: „najprv povinnosti, potom práva“. Jedným z bodov je, že štát odškodní majiteľov pozemkov, na ktorých stoja nelegálne osady, a ponúkne

ich súčasným užívateľom. Ak si ich neodkúpia, budú ich stavby odstránené. Optimisti si vydýchli: Konečne reforma, ktorá privedie neprispôsobivých Rómov k zodpovednosti. Skeptici tvrdia, že jedni pozemky nevyplatia, ale nebude ich kde presťahovať. Štát príde o peniaze a všetko pôjde

Svätý Peter vie ako na to

Peter VALO

po starom. Za druhú časť vyplatia pozemky úžerníci, ktorí ovládajú osady, a z dlžníkov vzniknú slamy novodobých otrokov.

V Svätom Petre problém riešili aj bez nových zákonov. Keď Jozef Jobbágy nastúpil do funkcie starostu, mali v dedine cigánsku osadu. Deti v nej rástli bez hygienických návykov. V škole vymeškávali.

Starosta si povedal: Vytvorím im podmienky, ale budem ich kontrolovať. Jeho voliči vedeli, že niektorí z Rómov vykradli kostoly, školu a kultúrny dom. Nebolo im jedno, keď Rómov z osady sťahovali do nízkoštandardných sociálnych bytoviek. Báli sa, aby obecné peniaze neodleteli len tak do

vyzerá ako po bombardovaní. Kedysi ho spájal so zvyškom mesta železný most, ktorý obyvatelia „vybývaného“ sídliska rozobrali a odniesli do zberných surovín a potom sa sťažovali, že sú odrezaní od sveta. Takto spfundrovaných domov a ulíc je na Slovensku veľa. Odradili nejedného

neskončia ako košický Lunik? Starosta však dal bytovky poistiť. Najomníci skoro zistili, že ak začnú ničiť byty, poisťovňa síce obci škodu uhradí, ale potom ju bude vymáhať od nich. Ak nezaplatia, nasleduje súd a tresty. V Svätom Petre sú rómske byty v poriadku. A školská dochádzka? Ak dieťa vymeškalo viac než desať neospravedlnených hodín, škola to nahlásila na obecný úrad. Starosta poslal do rodiny obecného policajta, a ten vec prešetril. Ak by bolo tých hodín viac, obec by to hlásila na úrad sociálnych vecí a rodiny. Dávky na dieťa by prešli na obec. Toho sa rómski rodičia báli. V Svätom Petre sa princíp hry zmenil. Nedosiahol to samotný starosta, škola alebo polícia, ale súčinnosť všetkých obyvateľov. Len tak mimochodom, objasnenosť kriminality je tu stopercentná. Páni z Kaliňákovej komisie by mali navštíviť miesta, kde rómsky problém riešili a na mieste doladovali pravidlá nového pokusu o reformu.

Zdravie bude pre bohatých – pre chorých sa onedlho lieky stanú cenovo nedostupné

Astronomické doplatky alebo stres na predpis

Ivan BROŽÍK – Foto: archív

Neúmerné zvýšenie cien liekov sa dotkne najmä dôchodcov.

Podľa najnovšej štúdie Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ktorá zastrešuje tridsať najrozvinutejších štátov sveta so silnou ekonomikou, sa Slovensko z hľadiska zhodnocovania dôchodkových úspor v druhom a treťom dôchodkovom pilieri ocitlo medzi desiatkou štátov s najhoršími výsledkami. Inak povedané, dôchodcovské správovské spoločnosti, ktoré v uplynulom roku zhodnotili vklady „sporiteľov“ o mínus štyri percentá, nateraz posunuli budúce súkromné dôchodky na Slovensku na úroveň okresnej ligy.

Mínus štyri... a Švajčiarsko v nedohľadne

Slováci môžu zatiaľ iba snívať o starobe bez existenčných obáv a tíško závidieť dôchodcom, ktorí miňajú časť svojho dôchodku na spoznávanie krás Európy či ešte lukratívnejších destinácií.

Správcovia úspor budúcich slovenských dôchodcov odvodňujú nízke výnosy z druhého piliera zlým makroekonomickým prostredím, zlou legislatívou, vyššou infláciou na Slovensku, zlou situáciou na finančných trhoch, nízkymi úrokovými sadzbami, polročným porovnávacím obdobím na nastavenie garancii, počas ktorého nesmeli prerobiť, či konzervatívnosťou sporiteľov. Pri pohľade na údaje o ročnej miere inflácie od roku 2005, keď bola na Slovensku slávnostne spustená tzv. dôchodková reforma, mnohé z ich tvrdení strácajú dôveryhodnosť. Podľa údajov ministerstva financií ročná miera inflácie v rokoch 2005 – 2011 vykazovala úroveň 3,7; 4,2; 3,4; 4,6; 1,6; 1 a 1,2 percenta. Ostatný výsledok zhodnocovania „úspor“ v druhom pilieri je už spomínaných mínus 4 percentá. Znamená to, že niekde sa stala chyba. Kde, to vedieť len správcovia dôchodkov, ktorí skutočné dôvody týchto katastrofálnych výsledkov pravdepodobne nikdy nezverejnia. Jedno však majú spoločné – výsledky minulého roka hodnotia skôr kladne (!) vzhľadom na možnosti, ktoré im poskytoval finančný trh. Ani náznak toho, že by pripustili vlastný diel viny na zlých výsledkoch. Možno by nebolo od veci prezradiť, prečo majú Slováci takmer tridsať percent úspor investovaných v bežných vkladoch v bankách, ktoré ani pri najlepšej vôli nemožno označiť za výnosné. Minimálne v uplynulom roku, keď inflácia pohltila bankami ponúkané úroky z vkladov.

V lete tohto roku odsúhlasil parlament zmeny v druhom dôchodkovom pilieri, ktoré prinesú zlučovanie dôchodkových fondov a súčasne dávajú správcov možnosť vytvoriť nové fondy. Základnú ponuku fondov budú predstavovať garantovaný a negarantovaný fond. DSS ešte nezverejnili, o aké fondy obohatia ponuku, ale šepká sa, že bude možné investovať aj do zlata. Realita dneška je však diametrálne odlišná. Slovenské súkromné dôchodky sú na samom dne a vídina Švajčiarska v nedohľadne.

Oto BALOGH

Šok zažijú už od októbra mnohí pacienti, ktorí si pôjdu do lekární po svoje pravidelné a pre život nevyhnutné lieky. Mnohí odídu bez nich. Nebudú ich mať z čoho zaplatiť. Ani nie pred týždňom mi moja obvodná lekárnica pri predpisovaní liekov v rámci dispensárnej starostlivosti povedala: „Rosucard štyristovku? Preboha, to vám nemôžem napísať, doplatok stúpol na 35 eur.“

Rosucard beriem ako jeden z ôsmich liekov, ktoré mi predpísal kardiológ. Som totiž kardiopacient po záchroku. Nie vlastnou vinou. Mastné som nikdy nemal rád, som takmer abstinent, roky už nefajčím. Mimochodom, za ten Rosucard som platil doteraz „niečo nad“ euro. Pre mňa ako pacienta mi životne dôležitý liek zdražel priam argentínsky – 35-násobne, alebo o 3 500 percent. Jeden z ôsmich. Sú pacienti, ktorí berú liekov viac. Priemerne má každý Slovák predpísaných až desať druhov liekov na denné užívanie.

UHLIARIKOV DAR

Exminister zdravotníctva Ivan Uhliarik z KDH svojho času tvrdil – parafrázované – tí ľudia, ktorí si nevážia svoje zdravie, budú za lieky musieť platiť oveľa viac. Myslel tým alkoholikov, tých, ktorí sa nestarajú striedom a zdravo, tých, ktorí nechodia na preventívne prehliadky. Okrem iných. Lenže na Slovensku žijú aj takí, ktorí čelia rakovine, kardiovaskulárnym chorobám či vysokému krvnému tlaku celkom nevinné. Možno ich pomaly zabíja „iba“ stres – z nedostatku práce, z nízkeho zárobku, z neschopnosti užiť svoje deti, rodičov. Možno ich zabíja zdevastované životné prostre-

die. Ale aj títo ľudia budú musieť od októbra prosieť svojich lekárov, aby im našli nejakú lacnejšiu náhradu, alebo, ak sa to nedá, nebudú svoje lieky užívať. Vďaka pánovi Uhliarikovi a jeho „kresťanskej“ strane.

BÚRAJÚ ROZPOČET

Ministerstvo zdravotníctva ako jeden z prvých krokov po nástupe novej ministerky prostredníctvom hovorkyne avizovalo, že lieková politika sa bude prepisovať.

„Ministerstvo zdravotníctva o týchto problémoch vie, téma liekovej politiky je určite prioritou, budeme sa jej venovať a budeme robiť isté zmeny,“ povedala ešte začiatkom leta. Najnovšie sa ministerstvo vyjadrilo aj ku kategorizácii liekov, z ktorej vyplývajú astronomické doplatky pre pacientov. Tá sice vstúpi do platnosti od októbra, ale urýchlene sa pracuje na jej zmene.

Je to doslova základná životná otázka. Jeden z mála prieskumov na túto tému v minulosti (pred asi piatimi rokmi) poukázal na strašné čísla. Dostatok peňazí na lieky nemá na Slovensku až 69 percent dôchodcov. Pre 53 percent invalidov sú ich lieky, ktoré musia užívať, jednoducho cenovo nedostupné. Skoro polovica rodín na Slovensku sa sťažuje, že nákup liekov, ktoré

musí užívať niektorý z ich členov, výrazne zaťažuje skromný rodinný rozpočet. A takmer 16 percent našich občanov sa k liekom, ktoré im predpíše lekár, nikdy nedostane pre nedostatok peňazí. To znamená, že prinajmenej 16 percent občanov, ktorým ústava zaručuje bezplatný nárok na zdravie, hrozí, že sa ich zdravotný stav nebude zlepšovať, ale práve naopak. Túto skupinu ľudí akoby štát krokmi v „zdravotníckej reforme“ v uplynulých rokoch doslova odpísal.

DŽUNGĽA PRÍPLATKOV

Ústava garantuje právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť poskytovanú na základe zdravotného poistenia, čím vytvára priestor pre spolplatenie určitej časti poskytovania zdravotnej starostlivosti, ktorá prekračuje rozsah a obsah zdravotnej starostlivosti poskytovanej na základe zdravotného poistenia. Musí však mať svoje opodstatnenie a zmysel a nesmie narušovať princíp

právnej úlohy a princíp rovnosti a musí zodpovedať kritériám proporcionality. Plénum Ústavného súdu SR ešte v roku 2009 vysvetlilo aj nasledovné: „Uplatnením ústavného práva na bezplatnú zdravotnú starostlivosť sú i podmienky, rozsah a spôsob jej poskytovania. Z toho plynie, že úprava podmienok, rozsahu a spôsobu poskytovania bezplatnej zdravotnej starostlivosti musí mať zákonnú úpravu. Iná než zákonná úprava je porušením ústavnosti.“

Dá sa pochopiť celá džungľa novovzniknutých príplatkov v zdravotníctve za to i ono, napríklad za prednostný termín. Vyšetrenie u lekára so stanovením diagnózy a následne určeným spôsobom liečby by však malo zostať bezplatné. Ak nie, tak so symbolickou finančnou spoluúčasťou pacienta, ktorý si chorobu nevymyslel, ale skutočne ochorel. Ale nedostatok sa k liečbe liekmi len preto, že na ne človek nemá?

Sme pápežskejšie ako pápež – vo vzťahu k menšinám sme zvolili európsky nadstandard

Platiť tlmočníkov nie je povinnosť štátu

Ján ČERNÝ – Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Nedávno sme v našom týždenníku publikovali podnet MS štátnym orgánom a inštitúciám, v ktorom bol návrh, ako ušetriť nie skromnú čiastku v štátnom rozpočte. Konkrétne za služby tlmočníkov pre tých príslušníkov národnostných menšín, ktorí trvajú na úradnom konaní v materskom a nie v štátnom jazyku.

Vážime si pohotovú reakciu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, v ktorej nás štátny orgán informuje o tom, ako túto problematiku vníma.

VYVAŽUJ, ALE PREVERUJ

„Odmeny tlmočníkov, ktoré sú vyplácané z prostriedkov štátneho rozpočtu, ako správne poukazujete (SNN – pozn. red.), predstavujú značnú časť nákladov štátu vynakladaných v súvislosti so súdnymi konaniami. Je bezpochyby žiaduce, aby každý občan Slovenskej republiky bol vstave osvojiť si štátny jazyk a používať ho následne v úradnom styku. Na druhej strane je potrebné zabezpečiť, aby osoby, hoc aj štátni občania Slovenskej republiky, ktoré v súdnych konaniach vystupujú a

neovládajú štátny jazyk, neutrpeli bezdôvodne ujmu na svojich právach len z tohto dôvodu. Ide o dve základné požiadavky, ktoré musia byť vo vzťahu k sebe vyvážené.“

Netvrdíme, že ministerstvo

REFLEXIA

spravodlivosti by malo postupovať inakšie. Koná tak, ako mu to určuje zákon. Iné však je, ak by sa vo všeobecnosti malo prijať tvrdenie o tom, že Európska charta regionálnych alebo menšinových jazykov, podpísaná Slovenskou republikou 20. februára 2001 v Strasburgu, explicitne stanovuje pre signatárske krajiny „aby strana vystupujúca pred súdom mohla použiť svoj regionálny alebo menšinový jazyk, a to

bez dodatočných nákladov pre túto stranu“ – ako v reakcii tiež konštatuje MS SR. Vo výkladovej správe k spomínanej Charte, ktorú svojho času zverejnilo aj naše ministerstvo zahraničných vecí, sa totiž v článku 9, na ktorý sa odvoláva vo svojom konštatovaní rezort spravodlivosti, tvrdí: „... Účelom odseku 1.d je zabezpečiť, aby preklad a tlmočenie, ktoré nevyhnutne vyplývajú z uplatnenia článku 9, odsek 1.b a c, boli oslobodené od poplatkov. V prípade štátov, ktoré si nevyberú tento pododsek, je na nich, ako vyriešia túto otázku, buď podľa už existujúcich právnych ustanovení, alebo prijatím nových osobitných ustanovení, ktoré berú do úvahy potrebu podporovať regionálne alebo menšinové jazyky. V dôsledku toho znáša náklady úplne alebo sčasti osoba, ktorá podáva žiadosť o daný akt, alebo sa náklady rozdelia medzi stranami atď.“

AKÁ JE PRAX

Súčasná prax sa totiž prikláňa k tomu, že je úlohou štátu, aby zabezpečil úplné uplatnenie práv účastníkov konajúcich vo svojej materčine. Slovenská republika teda pristúpila k nadštandardu nad rámec základných povinností, vyplývajúcich pre ňu z Európskej charty. Je to len jeden z príkladov pre tých predstaviteľov niektorých menšín, ktorí sa neustále oháňajú tvrdením

o pošliapávaní ich práv Slovenskou republikou. Od rozhodnutia Najvyššieho súdu SR z 25. apríla 2002 pod spisovou značkou 2So 24/02 totiž trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, „platí a znáša štát“. Najväčší problém však zrejme nie je v žiadnom z oficiálnych dokumentov či ich výkladov. Slovenská republika ako demokratický a právny štát neporušuje práva národnostných menšín žijúcich na území nášho štátu a práva národnostných menšín u nás sú dostatočne garantované a aj reálne vykonávané.

UMELÝ PRÓBLÉM

Na Slovensku, ale žiaľ aj v zahraničí sa objavujú a medializujú vždy „iba“ problémy maďarskej národnostnej menšiny. Vytvárajú ich niektorí politickí predstavitelia tejto menšiny, čo sú chronicky známi práve týmto. Skutočnosť je taká, že agenda politických strán založených na etnickom princípe je v tomto storočí absolútne vyčerpaná. Rukolapným dôkazom pravdivosti tohto tvrdenia je aj fakt, že SMK je už mimo politického diania a bez reálnej šance vrátiť sa späť na vplyvnú politickú pozíciu. Preto aj juhu Slovenska bude prospievať stav pokojného spoluzitia s dôrazom na fakt, že človek každej národnosti je vždy ľudská bytosť. A do Budapešti potrebujeme stavať najmä mosty, podobne ako Budapešť k nám cesty.

Nemecká kancelárka Merkelová je najskôr za fiškálnu, až potom za bankovú úniu

Pochybnosti nad účinnosťou centrálného bankového dohľadu

Jozef HAJSTER – Ilustrácia: Frankfurter Allgemeine Zeitung

Európska komisia predstavila návrh na vytvorenie bankovej únie, ktorá bola na rokovanom stole lídrov Európskej únie už na júnovom samite. Pod tlakom Nemecka sa vtedy dohodli na celoeurópskom bankovom dohľade. Mal by začať fungovať od januára 2013, odkedy by Európska centrálna banka (ECB) mala dozerať na banky, ktoré požiadajú o finančnú pomoc. Zatiaľ sú to španielske banky. Od júla budúceho roku by mali pod kontrolu ECB pribudnúť systémovo dôležité banky a od roku 2014 všetky bankové domy v eurozóne, vrátane malých sporiteľní a družstevných záložní. Národné centrálny banky by mali s ECB pri výkone dohľadu spolupracovať.

O tom, či to tak bude, rozhodnú lídri členských štátov Únie. Otvorenou zostáva aj otázka, akého rozsahu má byť celoeurópsky dohľad týkať. Nemecko je proti dohľadu nad všetkými bankami, ktorých je okolo 6 000. Podľa Berlína je to príliš veľký počet, aby bola kontrola ECB účinná a efektívna. Podľa nemeckej vlády malé a družstevné banky by mali naďalej zostať pod národným dohľadom. Otvoreným problémom zostáva aj odpoveď na otázku, kedy sa vytvorí kompletná banková únia, pretože Nemecko je aj proti tomu, aby sa tak stalo teraz. Kancelárka Angela Merkelová argumentovala, že vytvorenie kompletnej bankovej únie by bolo v tejto fáze dlhovej krízy „zlé a kontraproduktívne“. Ochotná je o tom rokovať až po tom, ako pokročí debata o vytvorení fiškálnej únie.

■ SLOVENSKÁ PODMIENKA

„Banková únia nie je útok na našu suverenitu, naopak, je to záujem vytvoriť dohľad nad európskymi bankami,“ povedal premiér Robert Fico a dodal, že „jediné, čo budeme strážiť, je, aby matky v zahraničí nevyťahovali peniaze zo svojich sprivatizovaných

dócér.“ To je pre Slovensko dôležité, lebo, ako vieme, banky na Slovensku sú dcérami nadnárodných talianskych, rakúskych a holandských a belgických bankových matiek. Či sa premiérovi Ficovi podarí presadiť svoju požiadavku, ukáže možno už najbližšia schôdzka.

Nie náhodou prišiel s nápadom na vytvorenie bankovej únie taliansky premiér Mario Monti, teda štátu zariadeného juhu, ktorý má s bankami veľké problémy a ktorého ratingy už padli tesne nad špekulatívne pásmo. O stave bánk v Grécku, v Španielsku alebo na Cypre ani nehovoriac. Povšimnutiahodné je aj to, že medzi odporcami jej vytvorenia nie je ani jeden megadlžnícky štát z južného krídla eurozóny.

■ KOLEKTIVIZÁCIA DLHOV

Vytvorenie bankovej únie v súčasnej dlhovej kríze by však mohlo znamenať ďalšiu kolektivizáciu dlhov a, čo je horšie, ďalšie prelievanie dlhovej krízy do „nedlhových“ štátov, to znamená aj na Slovensko. Z tohto dôvodu sa nemožno čudovať, že pomerne veľký počet štátov – Česko, Británia, Švédsko, Finsko, Holandsko, Dánsko,

Litva, Rumunsko a Maďarsko po zverejnení prvých návrhov na jej vytvorenie oznámili, že do nej nevstúpia. Dánsky minister hospodárstva najnovšie uviedol, že jeho vláda by mohla prehodnotiť svoj odmietavý postoj, ale len v tom prípade, ak by sa ukázalo, že sa „tým zvýši dôveryhodnosť bankových domov“.

Fungovanie bankovej únie by v praxi znamenalo, že ak by mala niektorá z bánk problémy, zachraňovali by sa pomocou peňazí z rekapitalizačného fondu a za vklady by ručili garančné fondy, čo v praxi na národnej úrovni existuje takmer vo všetkých štátoch. Spoločná garancia vkladov by znamenala, že tak slovenský vkladateľ, ako aj vkladatelia v ostatných členských štátoch bankovej únie by ručili aj za vklady a dlhy bánk v iných štátoch, to znamená aj v talianskych či španielskych alebo gréckych či írskych. A v prípade bankrotu by pochopiteľne znášali aj straty. V Európskej únii sa stopercentne ručí za vklady do 100 tisíc eur v každej banke, prípadné straty

by teda postihli sporiteľov, ktorí majú na svojich bankových účtoch viac peňazí.

■ ODLEV VKLADOV

Je však nemalo ekonómov, ktorí pochybujú, či bude celoeurópsky bankový dohľad účinnejší, ako sú národné dohľady. Kritici vyjadrujú aj obavy z toho, že niektoré banky budú celoeurópsky dohľad zneužívať na presadzovanie svojich záujmov. Na prospech zavedenia celoeurópskeho bankového dohľadu hovorí existencia menovej únie, aj to, že stovky európskych bánk pôsobia nadnárodne a veľké toky peňazí sú cezhraničné. Dlhoiví megadlžníci na juhu eurozóny však momentálne potrebujú viac ako spoločný dohľad, potrebujú aj spoločné ručenie za vklady. Chcú tým dosiahnuť stabilizáciu v domacom bankovom sektore, pretože tam dochádza k masívnemu odlevu vkladov a kapitálu najmä do Nemecka a Švajčiarska, prípadne do USA.

Niektorí politici zabúdajú na národ a Slovensko nazývajú „krajinou“

Vráťme fungovaniu nášho štátu zmysel

Spracoval: (mrs) – Foto: archív

Pri príležitosti 146. výročia vzniku Slovenskej národnej rady (SNR) 1848 a jej vyhlásenia nezávislosti slovenského národa od uhorskej štátnej moci ako ideového základu Slovenského povstania uskutočnili v nedeľu 23. septembra 2012 Združenia slovenskej inteligencie KORENE, Slovakia plus a obnovená SNR spomienkovú slávnosť v Múzeu SNR na Myjave, na ktorej sa zúčastnili aj predstavitelia OZ Slovenský juh, SHO a Štúrovej spoločnosti.

Slovenskí vlastenci navštívili Myjavu.

Po slávnostnej časti, prejave predsedu Združenia akad. mal. Viliama Hornáčka Konajme v zmysle odkazu slovenských dejín!, kultúrnom programe, kde zarecitoval básň Janka Kráľa Jozef Husár, a položení kvetov k Pamätníku SNR, prijali účastníci záverečný dokument ako výzvu predstaviteľom SR Vráťme nášmu štátu zmysel!. Na záver slávnosti odovzdali výročné dokumenty Združenia slovenskej inteligencie do archívu Múzea SNR a už tradične sa uskutočnila prehliadka expozície múzea spojená s každoročným slávnostným zápisom do Pamätnej knihy – potvrdeným odtlačkom autentického pečate

s nápisom Slovenská národná rada 1848 spolu s dvojepečaťou Slobodnej rady slovenského národa – obnovenéj SNR a s podpismi účastníkov. Po slávnosti sa zúčastnení spoločne odobrali na Bradlo, kde vzdali úctu jednej z najvýznamnejších osobností slovenských dejín – M. R. Štefánikovi. Stalo sa tak presne na 84. výročie odhalenia mohyly gen. Dr. M. R. Štefánika, ktoré sa uskutočnilo v ten deň, teda 23. septembra 1928.

■ STRATA SUVERENITY

Účastníci tohto spomienkového podujatia vo svojom vyhlásení pre širokú slovenskú verej-

nosť poukázali na stratu národnej identity slovenského národa. Vo vyhlásení uviedli: „Možno hovoriť o zvrchovanom štáte, ktorého veľká – a v mnohých prípadoch aj rozhodujúca – časť suverenity je odstúpená rôznym nadnárodným orgánom a inštitúciám, ktorého zákony sú (napr. čl. 11 Ústavy SR) podriadené medzinárodnej legislatíve, ktorého armáda – ako pojem zosobňujúci základnú súčasť štátnej suverenity – bola zrušená, ktorého strategické podniky a celé odvetvia – telekomunikácie, energetika, bankovníctvo... sú v cudzom vlastníctve, ktorý nemá ani len potravinovú bezpečnosť, nielo sebestačnosť, a je doslova odkázaný na cudzie zásobovanie a obchodné reťazce a ktorý chystá výpredaj pôdy cudzincom...? Možno hovoriť o demokratickom štáte, kde prakticky vôbec neexistuje komunikácia – nehovoriac už o spolupráci – medzi odbornými elitami a politickou výkonnou mocou, kde sa s radovým občanom komunikuje iba prostredníctvom predvolebných sľubov, aj to spravidla iba raz sa štyri roky, ale inak jeho názory, vôľu a potreby predstaviteľa štátu povýšenecky ignorujú...?!“

Za vinníka z takéhoto vývoja však nepovažujú slovenský štát. Kritiku smerujú skôr na politických predstaviteľov: „Rozhorčenie v nás vzbudzuje aj vyjadrovanie sa vrcholných predstaviteľov SR, ktorí stereotypne nazývajú náš štát ‚krajinou‘ a ktorí zjavne a otvorene uprednostňujú cudzie záujmy pred povinnosťami voči vlastnému národu a štátu, ktorý ich zamestnáva, platí a poskytuje im pocty aj ochranu. Výnimku tvoria politickí predstavitelia neslovenskej národnosti, ktorí už vinou neschopnos-

ti slovenských politikov presadili a aj zabezpečili – najmä pre občanov SR maďarskej národnosti – toľko ‚nadpráv‘, že sa príslušníci štátotvorného slovenského národa pravidelne a čoraz častejšie dostávajú do pozície ‚druhoradých‘ občanov vo vlastnej vlasti a v štáte, keď sú doslova donucovaní naučiť sa a používať jazyk menšinového etnika, aby sa mohli na slovenskom juhu zamestnať či vôbec dohodnúť!“ Tiež vyzvali Maticu slovenskú, aby bola aktívnejšia a najmä nápomocná Slovákom na juhu a aby bola skutočne matkou, ktorá sa stará o svoje deti.

■ NÁVRAT KOMPETENCIÍ

Na záver vyzvali verejných činiteľov, aby „Slovenskej republike vrátili kompetencie – najmä suverenitu – ktorá jej podľa Ústavy SR patrí. Štát bez suverenity nemôže plniť svoju úlohu ani svoje povinnosti voči vlastným občanom a stáva sa ľahko ovládanou korisťou v rukách cudzích záujmov! Vrátenie stavu nášho štátu do súladu s Ústavou SR považujeme za základnú povinnosť každého štátneho zamestnanca a funkcionára, ako aj za prirodzený prejav vďaky a úcty k nenahraditeľnej hodnote, akú vlastný a samostatný štát pre každý národ predstavuje. Sme si vedomí našej draho zaplatenej historickej skúsenosti, keď sme stáročia žili bez vlastného štátu v cudzom područí na území vlastnej vlasti, a preto dobre chápeme odkaz našich dejín, ktorý jednoznačne hovorí, že – zmysel svojej existencie, podstatu vlastných dejín a zároveň svoje historické poslanie môže národ naplniť iba vo vlastnom samostatnom a suverénnom štáte.“

SEBAOBRAŇA

Potravinovej bezpečnosti štátov sa OSN venuje od druhej polovice sedemdesiatych rokov minulého storočia, keď sa v rámci potravinovej krízy dôraz kládol na objem a stabilitu ponuky potravín. Neskoršia definícia z roku 1996 poukazuje na štyri piliere potravinovej bezpečnosti – dostupnosť výživy, prístup k výžive, použitie jedla a stabilitu. Pod dostupnosťou sa chápe dostatočné množstvo jedla primeranej kvality, obstaraného štátom prostredníctvom domácej produkcie alebo importu.

Potravinové SOS

Prístup k výžive znamená prístup jednotlivcov k primeraným zdrojom vhodnej výživy pre nutričné stravovanie. Použitie jedla sa vníma prostredníctvom primeranej stravy, čistej vody, hygieny a zdravotnej starostlivosti na dosiahnutie stavu výživového blahobytu, v rámci ktorého sú uspokojené všetky fyziologické potreby. Ďalšou dimenziou je stabilita, ktorá znamená to, aby bola zabezpečená potravinová bezpečnosť vo vzťahu k populácii, domácnosti alebo jednotlivcovi tak, že budú mať permanentný prístup k primeranej výžive bez rizika jej straty pre náhle zmeny (napríklad ekonomickú alebo klimatickú krízu) či udalosti súvisiace s prípadnou sezónnou potravinovou neistotou.

U nás sa systém potravinovej bezpečnosti dlhodobo prehliadal, aj keď napríklad Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) sa to usilovala zmeniť. Systém dostupnosti hovorí o obstaraní potravy prostredníctvom domácej produkcie alebo dovozu. Na Slovensku vieme o dovoze cesnaku z Číny, jabĺk z Čile, mäsa z Argentíny, zemiakov z Holandska a Poľska. O domácej produkcii môžeme hovoriť iba ak s vedomím, že sme za dvadsať rokov takmer o všetku prišli! V privatizácii a pri predaji sprivatizovaných potravinárskych podnikov sme sa vzdali cukrovarov, mliekarní, konzervární a čo je najhoršie, nedávno protiústavne aj vodných zdrojov! Zahraniční majitelia po kúpe podnikov pri potieraní konkurencie svojim domácim prevádzkam spravidla firmy na Slovensku zavreli.

Profesor Peter Staněk už dlhšie zdôrazňuje, že je naivné hovoriť o slovenskej ekonomike, treba otvorene priznať, že ide iba o ekonomiku na Slovensku. To znamená, že v podstate nič nemáme vo vlastných rukách, sme odkázaní na cudzích majiteľov firiem dovážajúcich k nám potraviny. Preto hľadanie optimálneho pomeru medzi domácou výrobou a importom potravín vyznieva ako výsmech tých, ktorí tu kedysi produkovali kvalitné potraviny a po zániku svojich pestovateľských, chovných či výrobných firiem dnes znechutene počúvajú oficiálne vyhlásenia typu: „V podmienkach SR bude nevyhnutné zvyšovať podiel vlastnej produkcie na tuzemskom predaji potravinárskeho tovaru, lebo v opačnom prípade bude ohrozená stabilita domácej produkčnej základne.“ Budiček! Ohrození už dávno sme.

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Zničilo nás tvrdohlavé presadzovanie zvrhlej metódy riadenia: Trh všetko vyrieši Transformácia hospodárstva nemala program ani cieľ

Jozef KOLLÁR (18. 1. 1934) sa narodil v Bošáci, ale jeho profesionálna dráha je neodmysliteľne spojená s Duslom Šafa. Začínal vo výskume, až skončil na poste generálneho riaditeľa. Je autorom či spoluautorom 26 vynálezov. V roku 1998 mu prezident prepožičal vyznamenanie Rad Ľudovíta Štúra I. triedy. Pri presadzovaní výsledkov vlastného výskumu v šalianskom Dusle do výroby spoznal nežičlivosť federálnych orgánov, takže celkom prirodzene sa pridal k ľuďom, ktorí sa usilovali o samostatnosť Slovenskej republiky. Dodnes spolupracuje s vedeckovýskumnými pracoviskami na slovenských univerzitách i s Asociáciou chemických a farmaceutických spoločností z univerzít v Slovenskej republike. A podniká.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Rudolf ZELENAY ml.

• Boli ste na začiatku transformácie nášho hospodárstva jej aktívnym účastníkom. Ako si spomínate na toto obdobie?

Nerád si na to spomínam, lebo transformácia sa odohrávala bez akéhokoľvek programu, bez akéhokoľvek plánovania, čo treba s ekonomikou spraviť. Ešte z minulého režimu som mal skúsenosti s veľkými podnikmi, pretože som stál na čele projektu vo vtedajšom národnom podniku Duslo Šafa, kde sme z vlastného výskumu vybudovali podstatné objemy svetovej produkcie antioxidantov aj inhibítorov. Vedeli sme, čo to znamená postaviť technológie z vlastného výskumu. A čo to znamená konkurovať vo svete. No a prišli ľudia, ktorí nemali predstavu o tom, ako je naša ekonomika konštruovaná, aké má väzby, čo potrebuje a začali rozhodovať o tom, čo sa s jednotlivými podnikmi spraví.

• Neusilovali ste sa vstúpiť do tohto procesu?

Po založení jednotlivých zamestnávateľských zväzov aj Zväzu priemyslu sme žiadali o stretnutie s porevolučnými predstaviteľmi vlády a najmä s ich ekonomickými ministrami. Informovali sme ich o tom, že kroky, ktoré robia, sú nešťastné, že by sa mali urobiť tzv. dopadové štúdie, aby boli jasné dôsledky zmien. Všetko zmietli zo stola s odôvodnením, že trh všetko vyrieši. Bolo nám teda jasné, že o ekonomike nemajú žiadnu predstavu a že iba počúvajú zahraničných poradcov, ktorých v tom čase bol plný úrad vlády i ekonomické ministerstvá.

• Prečo sme nezabránili výpredaju nášho národného bohatstva do cudziny?

Otázka by mohla znieť aj inak. Prečo sme museli poslúchať ľudí, ktorí o ekonomike nemali páru? Uvediem klasický prípad. Na začiatku deväťdesiatych rokov bolo rozhodnuté, že niektoré podniky sa odstaví. Medzi ne patrila aj Niklová huta v Seredi. Vtedajší riaditeľ dostal pokyn od ministra Jána Holčíka, aby výrobu zastavil a výrobné zariadenia zošrotoval. Napokon ju aj zošrotovali, ale ekologické problémy z haldy luženca tam zostali dodnes. Neuvedomili si ani len to, že aj tieto veci treba doriešiť, nielen odstaviť výrobu, aby sa uvoľnil priestor konkurencii. A takýchto príkladov by bolo viac. Zohľadňovali sa cudzie návrhy a záujmy.

• To bola likvidácia podnikov, ale ďalšie sme lacno predali...

Keď už fungovali jednotlivé priemyselné zväzy a došlo aj k vytvoreniu Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení, zastávali sme názor, že transformácia ekonomiky musí mať program, systém, že ak sa majú podniky predávať, tak ich treba predávať na burze a nie náhodilo, kto akú cenu ponúkne. Dokonca sme vtedajšiemu pravocému predsedovi vlády navrhovali, aby v prípade, ak vláda považuje niektorých riaditeľov vtedy ešte štátnych podnikov za neschopných alebo nevhodných, nech ich nahradí manažérmi zo zahraničia. V rozvinutých priemyselných krajinách je to bežný jav. A nech rozhodne o tom čo s prosperujúcimi podnikmi. Ani to nebolo akceptované.

• Boli ste členom federálnej tripartity, keď sa delil majetok spoločného štátu. Ako si v nej počínali zástupcovia Slovenska?

Členom federálnej tripartity som sa stal až ku koncu existencie spoločného štátu. V tom čase už boli celé oblasti ekonomiky v Čechách sprivatizované, takže neprichádzali do úvahy pri delení majetku federácie. Povedzme – námorná doprava. Na poslednej z federálnych tripartít sa rozhodovalo práve o rozdelení dopravy, no za Slovensko sa na rokovaní nijaký odborník nezúčastnil. Bol tam len generálny riaditeľ Asociácie zamestnávateľských zväzov a združení SR Ing. František Bruckmayer a ja, ktorý o doprave dohromady nič neviem. Postavili nás pred hotovú vec, že deliť sa bude 3:1. Aj vagóny, aj lokomotívy – všetok majetok železníc. Ohradil som sa voči tomu a spýtal som sa vtedajšieho podpredsedu federálnej vlády Rudolfa Filkusa, na akom pomere sa dohodli? No že 2:1. Vytkol som mu, prečo sa teda neohlási, keď tu hovoria, že 3:1? Takto napokon Fero Bruckmayer a ja sme vybojovali, že sa delilo 2:1. A odmietli sme ďalej rokovať, kým nepríde predseda federálnej vlády Ján Stráský. Veď také dôležité rokovanie a viedol ho iba minister federálnej vlády, ani nie jej prvý podpredseda Filkus...

• Veľkú privatizáciu – napríklad energetických podnikov – sme však už robili sami...

Po vzniku SR už bol vlak s privatizáciou rozbehnutý. Mnohí vtedajší predstavitelia slovenských orgánov nemali žiadnu koncepciu, čo treba s ekonomikou urobiť. Najlepšia spolupráca priemyselných zväzov podľa môjho názoru bola s Vladimírom Mečiarom, výraznou a pracovitou osobnosťou.

• V Dusle Šafa ste z krachujúceho podniku urobili ziskovú firmu. Bola vzorom zamestnávateľskej spoločnosti. No neudržala sa, prečo?

Lebo jednotliví akcionári z vedenia podniku sa rozhodli svoje akcie prediť.

• Majiteľ českého chemického koncernu Agrofert a jeden z najbohatších Slovákov v Česku Andrej Babiš vraj dva roky chodil za vami rokovať o predaji Dusla...

Určite sa stretával s niektorými členmi vedenia a presvedčil ich, aby mu akcie predali. Tí mu pomohli zmeniť stanovú. Niektomu sprístupnil zoznam aj drobných akcionárov. Zaujímavá je však otázka, ako sa stal majiteľom Agrofertu, ktorý bol dcérou Petrimexu. Akcionármi Petrimexu boli slovenské a české štátne podniky. Takzvané valné zhromaždenie Agrofertu bolo fingované a jeho účastníci – t. j. Babiš, Rakický a Trenčianska už neboli funkcionármi Petrimexu a nemali žiadne právo za Petrimex hlasovať. Také právo mala dozorná rada Petrimexu a tá nikoho a ničím nepoverila. Na valné zhromaždenie Agrofertu nebol Petrimex ani pozvaný, ani o ňom informovaný. Kto je teda majiteľom Agrofertu? Pri mojom odchode z a. s. Duslo bolo 1,35

miliardy korún nerozdeleného zisku. Akcionári z toho nedostali nič. Kto si ich privlastnil?

• Za vašej éry bol v podniku nadštandardný sociálny program. Čo ste tým chceli dosiahnuť?

Zastával som názor, že ja sám tou fabrikou nie som schopný pohnúť. Bez ľudí nedám do chodu ani jednu výrobňu. A tí ľudia musia vedieť, že fabrika sa o nich stará, že majú výhody, aké iní nemajú. Preto radovi zamestnanci predávali svoje akcie posledni a mnohí sa ma ešte prišli opýtať, či mi tým neuškodí. Varoval som ich, že len čo odpredajú akcie, už nebudú spolujajiteľmi, ale služobníkmi. A stalo sa.

• A dalo sa tomu zabrániť?

Samozrejme, veď to bolo tzv. nepriateľské prevzatie podniku.

• Po privatizácii energetických podnikov Ficov Smer sa pohrával s myšlienkou reprivatizácie. K ničomu však nedošlo. Existovala reálna šanca niečo také urobiť?

Šanca je vždy. Za Mečiarovej vlády platilo, že energetické podniky nie je možné privatizovať. Dzurindova vláda prijala zákon, že je možné energetiku privatizovať – a takto odišiel plynárenský monopol. Ale spýtajme sa, či je vôbec sprivatizovaný? SPP bol štátny podnik a štát ho predal zahraničným štátnym podnikom Ruhrgas a Gaz de France. Teda podnik dodnes nie je sprivatizovaný. Lebo to nebola privatizácia, to bol predaj. Čiže bol porušený zákon.

• Takže SPP by sa mohol vrátiť späť Slovensku?

To je problém, lebo oni ho kúpili. Ich nemusia zaujímať naše zákony o privatizácii. Ale ľudia, ktorí to spôsobili, sú trestnoprávne zodpovední. Porušili zákon; podnik sa nesprivatizoval, ale ho predali – a to je rozdiel.

• Ani po dvadsiatich rokoch nemá štát zvládnuté podnikateľské prostredie. Akým vývojom vlastne prešlo?

Náhodilým. Existuje vôbec národohospodárska stratégia? Je spracovaná? Aký rozvoj z dlhodobého hľadiska bude mať podpora? Alebo len to, čo nám ponúknu

a pripraveným. My sme ju využili a presvedčali sme aj slovenských politikov, že od Prahy sa treba čo najskôr hospodársky aj politicky oddeliť. A očakávam, že aj v súčasnosti sa vyjadri slovenská inteligencia a povie politikom, čo treba na Slovensku urobiť, aby sa spoločensky a hospodársky život na Slovensku vyvíjal inak.

• Lenže slovenská inteligencia je názorovo veľmi roztrieštená.

To je pravda, na Slovensku máme ohromné množstvo spolok inteligencie, ale nejstuje medzi nimi cieľavedomá a účinná koordinácia. Vyjadrili sa zásadne k smerovaniu národa a štátu? Vyjadrili sa dosť hlasne a účinne k súčasnému morálnemu úpadku? Ako je vychovávaná mládež? Koľko je kresťanských inštitúcií, ale nepočuť ich vyjadrovať sa k závažným otázkam národa a štátu. Prvú šancu sme slovenskej inteligencii poskytli v januári tohto roku, keď sme v historickej budove parlamentu zorganizovali konferenciu. Zúčastnili sa na nej zástupcovia mnohých zoskupení inteligencie.

• Iniciátorom tohto stretnutia bola Matica slovenská? Je to jej agenda?

Patrí jej to, veď je jedinou národnou organizáciou so štábom ľudí. Matica slovenská chce integrovať slovenskú inteligenciu. Nemôžeme predsa stále bojovať proti „tejto krajine“ – ako ju niektorí nazývajú. Je to náš štát. Aj túto jeseň zorganizujeme podobné stretnutie.

• Boli ste veľmi aktívny pri zakladaní nášho štátu. Ako hľadíte po dvadsiatich rokoch na Slovensko, kde sa nachádza, čo dosiaholo?

Tak predovšetkým dosiahli sme veľkú vec – po tisícročí máme vlastný štát. Prišlo to bez krvavých a iných obetí. Preto je taká malá úcta k vlastnému štátu. Lenže štát sa musí starať o hospodárstvo, ekonomiku, sociálne zariadenia, nemocnice, kultúrne stánky, pamiatky, školy – a to považujem za zanedbané, pretože často o tom rozhodovali neoborníci. Do riadiacich funkcií štátu sa dostali ľudia, ktorí ho nechceli, o ekonomike nemali ani potuchy. Počúvali to, čo im radili tzv. zahraniční poradcovia za neveriteľné odmeny. V súčasnosti je evidentný strašný morálny rozklad spoločnosti a keď toto bude pokračovať, tak to je reálna cesta k zániku národa a štátu.

• Považujete tých dvadsať rokov za premárnený čas?

Určite. Veď zoberme si len také vodné dielo Gabčíkovo – Nagymaros. Skvelý právnik Tomka ho Slovensku vysúdil. A čo s tým urobili politici? Zašantročili ho. Opäť sa môžem iba pýtať, prečo sa k zásadným otázkam transformácie spoločnosti a ekonomiky nevyjadrovali významní odborníci, ktorých sme na začiatku tohto procesu mali a máme ich aj dnes. Takže nádej je v mladej generácii, že konečne zdvihne hlavu a povie stačilo, choďte preč! A vyvodí závery zo šafárenia.

• Aké vidíte východisko z tohto marazmu?

Pomôže iba to, ak by sa slovenská inteligencia združila a jasne povedala: Dost! A deklarovala aj to, čo si želá. Toto musí inteligencia povedať národu. Ak mu to nepovie, je zbytočná. Aby to mohla povedať, potrebuje organizáciu. Podľa môjho názoru je najvyšší čas, aby sa iniciatívy chopila Matica. A aby tak ako vždy v minulosti aj teraz povedala, čo si želá. Lebo dnešný stav považujem za nešťastný. Treba skončiť s hádkami a so vzájomným osočovaním a konečne začať tvoriť.

Pavol Rovnianek

Štefan Furdek

Život Slovákov v Spojených štátoch výstižne charakterizoval významný dejateľ Konštantín Čulen výrokom: „Nikde nebolo Slovákom tak dobre ako v Amerike, ale nikde netrpeli toľko ako v Amerike.“ Charakterizuje to podmienky, v akých Slováci za morom žili. Na svoju domovinu a pôvod však nezanevrelí. Napriek tvrdej práci, na ktorú bola väčšina Slovákov odkázaná, venovali sa aj národno-kultúrnym činnostiam, čím dokázali, že im národná hrdosť nie je cudzia. Nezabudli na to ani v dôležitých chvíľach, ako napríklad bolo vydobytie si možnosti prihlásenia sa k slovenskej národnosti pri sčítaní ľudu v Spojených štátoch amerických, čo im pôvodne chceli odoprieť.

■ NÁRODNÉ AKTIVITY

Veľký význam pre rozvoj slovenského národného života v Spojených štátoch mal príchod už v prvej časti spomínaných významných národných činiteľov – Štefana Furdeka v roku 1883 a Pavla Rovnianeka v roku 1888. Ako národne uvedomelí Slováci nemohli v Uhorsku doštudovať, preto si zvolili emigráciu do Ameriky. Obaja si od prvých rokov exilu uvedomovali nevyhnutnosť vzniku nadregionálnej slovenskej organizácie, ktorá by združovala miestne krajské spolky.

V roku 1890 v Pittsburgu založili Národný slovenský spolok. Jeho prvým predsedom sa stal Pavol Rovnianek. Spolok už v prvom roku získal šesťdesiat tisíc členov a okrem potrieb krajanov v Amerike si dal za cieľ pozdvihnúť Slovákov v starej vlasti a ich oslobodenie spod národnostného útlaku. V tom istom roku založil Štefan Furdek v Clevelande Prvú katolícku slovenskú jednotu. V roku 1893 títo výnimoční muži spojili svoje sily a založili Maticu slovenskú v Amerike. Jej cieľom bola najmä publikačná činnosť, ale, žiaľ, pre nedostatok financií musela v roku 1904 ukončiť svoju pôsobnosť. No už o tri roky (1907), opäť z iniciatívy Furdeka a Rovnianka, vzniká v Clevelande Slovenská liga. Jej členmi sa postupne stali všetky slovenské krajské organizácie. Slovenskí robotníci v Spojených štátoch boli často priaznivcami myšlienok socializmu, preto si zakladali aj ľavicovo orientované spolky, ako boli napr. Rovnosť ľudu, Česko-slovenská robotnícka strana, Voľnosť, Slovenský robotnícky spolok či neskôr Slovenská

Hlavnými organizátormi národného a duchovného života Slovákov v Amerike boli kňazi Vystáhovalci ani za morom na svoju otčinu nezabudli — II. časť

„Skláňam sa pred svetlou pamiatkou slovenských otcov a matiek, ktorí dali Amerike toľko obetavých pracovníkov.“

Jozef PAUČO

Činnosť Slovákov v Spojených štátoch amerických pozorne sledovali aj v Rakúsko-Uhorsku – a to nielen krajanovia, rodáci, príbuzní, ale aj vládnuce kruhy. Mocenské štruktúry monarchie vystupovali proti aktivitám Slovákov za morom a cenzurovali tlač, ktorá sa dostávala zo Spojených štátov amerických na územie Rakúsko-Uhorska. Dokonca finančne dotovali noviny s názvom Zástava, ktoré útočili na slovenských národno-kultúrnych predstaviteľov a mali otupiť slovenské národné aktivity v USA.

Peter SLIACKY - Ilustrácie a foto: archív

socialistická strana v Amerike. Robotnícke spolky sa často zúčastňovali na štrajkoch za lepšie pracovné a životné podmienky, niektoré aj organizovali.

■ FRONT PERIODIK

Poslaním krajských spolkov v USA bolo aj zakladanie iných inštitúcií, napr. škôl, divadiel, športových oddielov, detských spevokolov. Slováci v Spojených štátoch amerických, ako sme sa už zmienili, vydávali aj svoje noviny a časopisy a venovali sa publikačnej činnosti. Na prelome 19. a 20. storočia vychádzalo takmer dvesto tridsať slovenských periodík. Vydávanie slovenskej tlače podporilo aj založenie Slovenskej tlačiarne v Clevelande. Medzi novinami mali dominantné postavenie Amerikánsko-slovenské noviny, ktoré vychádzali v rokoch 1886 – 1914, najpočetnejšie boli katolícke noviny a časopisy, známy bol najmä Katolícky sokol.

Počas prvej svetovej vojny, pre platnosť výnimočných príkazov, politický život Slovákov v Uhorsku stagnoval. Práve vtedy však do popredia vystúpilo úsilie krajských organizácií v Spojených štátoch, ktorých cieľom bolo zlepšenie postavenia slovenského národa v Uhorsku. Hoci Slováci v Spojených štátoch boli v ideovo-politických a náboženských otázkach nejednotní, cieľom všetkých bolo štátoprávne riešenie slovenskej otázky. Už pred vypuknutím vojny, v apríli 1914, zvolala Slovenská liga ako reakciu na vystúpenie maďarského politika Károliho počas jeho návštevy v Spojených štátoch veľké protestné zhromaždenie do Pittsburgu a zostavila Memorandum o krivdách a požiadavkách slovenských (vypracoval ho syn Štefana M. Daxnera Ivan Daxner, ktorý bol v tom čase tajníkom Slovenskej ligy), v ktorom žiadala samosprávu Slovenska v rámci Uhorska. Po vypuknutí vojny bolo znenie memoranda upravené radikálnejším smerom: okrem národnej samosprávy Slovenská liga v ňom žiadala právo na sebaurčenie v politickej, kultúrnej i hospodárskej oblasti.

■ ZA SAMOSTATNÝ ŠTÁT

Predstavitelia Slovenskej ligy sa stotožnili s plánom Tomáša G. Masaryka na vytvorenie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Spolu s Českým národným združením v Spojených štátoch vypracovali programový dokument o spoločnom postupe amerických Čechov a Slovákov v boji za vyslobodenie sa spod cudzej nadvlády. V dňoch 22. a 23. 10. 1915 v Clevelande túto dohodu podpísali zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike (A. Mamatey, I. Daxner) a Českého národného združenia ako vrcholových organizácií oboch národov v USA. Text dohody navrhlo České národné združenie. Hlavným cieľom bolo získanie samostatnosti českých krajín a Slovenska, federatívne usporiadanie nového štátu s úplnou národnou autonómiou českého a slovenského národa (snem, politická, finančná, kultúrna administratíva, slovenčina ako štátny jazyk).

Nový štát mal mať demokratický charakter, vrátane všeobecného volebného práva.

Clevelandská dohoda bola výsledkom spolupráce slovenských a českých organizácií. Ufahčila Českému komitétu zahraničnému (neskôr premenovanému na Československú národnú radu) zverejniť v novembri 1915 prvé vyhlásenie o boji proti Rakúsko-Uhorsku a za samostatný česko-slovenský štát. Presadiť túto myšlienku u dohodových mocností však nebolo ľahké, pretože Dohoda nemienila rozbiť Rakúsko-Uhorsko, ktoré považovala za najspofahlivejšieho mocenského činiteľa v strednej Európe. Okrem diplomatických aktivít si predstavitelia Československej národnej rady dali za cieľ získať podporu dohody vytváraním ozbrojených légii československého zahraničného odboja, ktoré by sa zúčastnili vo vojne na strane Dohody, a tým by dali mocnostiam Dohody na vedomie, že Česi a Slováci stoja za spoločným štátom.

Veľa Čechov a Slovákov žilo, okrem Spojených štátov amerických, v Rusku či už medzi emigrantmi alebo vojnovými zajatcami, preto sa légie začali formovať tam. Veľkú zásluhu na ich vzniku mal Milan R. Štefánik. V roku 1917 odišiel Štefánik do Spojených štátov, aby tam robil nábor do československých légii medzi slovenskými a českými krajanmi. Medzitým však Spojené štáty vstúpili do vojny na strane Dohody a Česi a Slováci, ktorí boli štátnymi občanmi Spojených štátov, museli nastúpiť do americkej armády, takže nábor nebol veľmi úspešný. Vstupom Spojených štátov do vojny sa situácia na medzinárodných bojiskách zmenila na prospech Dohody. Karty ešte zamiešala revolúcia v Rusku a uzavretie Brestlitovského mieru medzi Ústrednými mocnosťami a sovietskym Ruskom v marci 1918. Mier dostal načas do krízy aj československý zahraničný odboj, ktorého akcie sa sústredili práve na ruské územie. Taktiež bola očividná snaha Dohody uzavrieť separátny mier s Rakúsko-Uhorskom, čo by vôbec neprosperovalo snahám o vytvorenie samostatného štátu. Až po afére Sixta Bourbonského sa Dohoda začala orientovať na porážku Rakúsko-Uhorska, ani to však neznamenalo, že monarchia je odsúdená na zánik. Naopak, nádeje na oslobodenie spod cudzej nadvlády, dávalo predstaviteľom nášho zahraničného odboja 14 bodov prezidenta Wilsona, medzi ktoré patrilo aj právo utláčaných národov na sebaurčenie.

■ MASARYKOVE PLÁNY

Popredné slovenské organizácie v Spojených štátoch v tomto období už jednoznačne stáli za myšlienkou spoločného štátu Čechov a Slovákov a rešpektovali vedúce postavenie T. G. Masaryka v zahraničnom odboji, no odmietali ideu jednotného československého národa, ktorú presadzoval. Masaryk si neželal vznik samostatného českého štátu, čo by bol z troch strán obklopený nemeckými krajinami, v ktorom by žila početná nemecká menšina. Vni-

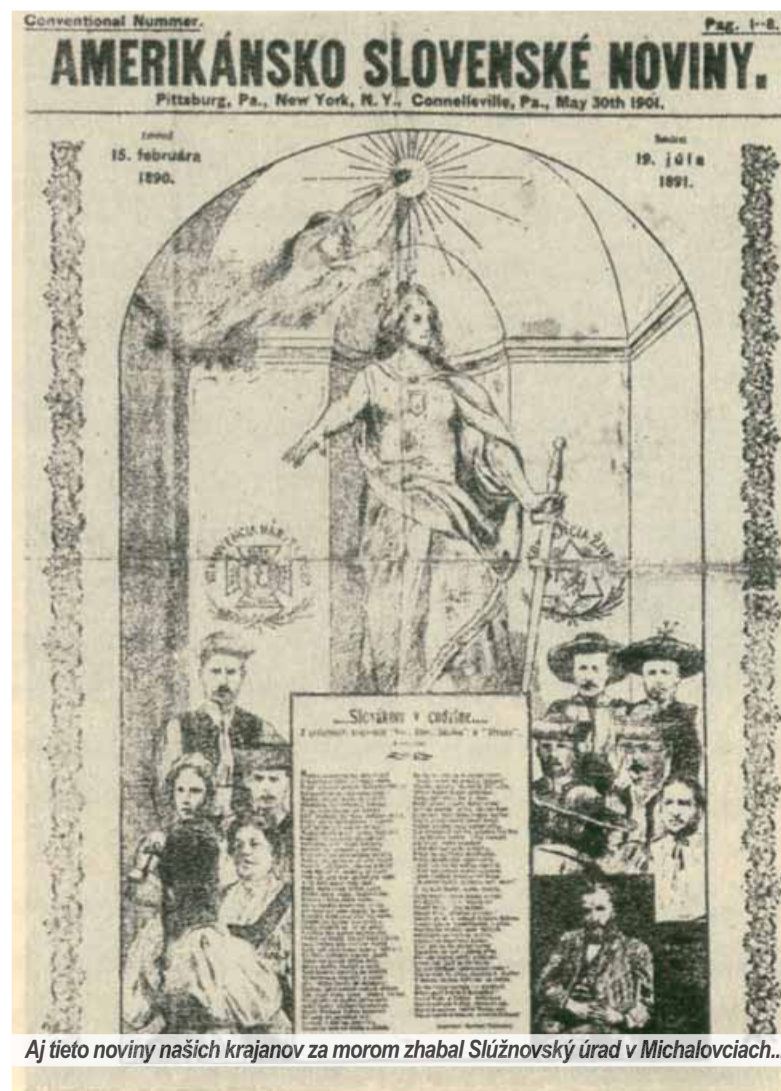
mal Slovensko ako nutnú súčasť nového štátu – ako akýsi most na Východ v prípade ohrozenia, ktoré videl najmä z nemeckej strany. Uvedomoval si odlišnosť českého a slovenského národa, veď sám bol polovičným Slovákom, no jeho fiktívny československý národ mal slúžiť ako ochrana pred nemeckou hrozbou a pre pocit ohrozenia z nemeckej strany nebol ochotný akceptovať požiadavky Clevelandskej dohody, ktorá dávala Slovensku v rámci nového štátu príliš autonómne postavenie. Koncom apríla 1918 odišiel do Spojených štátov, aby dosiahol názorové zjednotenie krajských organizácií. Podarilo sa mu dosiahnuť založenie Odbočky Československej národnej rady v Amerike. Jej predstaviteľia 31. mája 1918 podpísali v Pittsburgu dohodu, ktorou sa opätovne schválil program vytvorenia spoločného štátu Čechov a Slovákov. Podľa dohody mal byť nový štát republikou, Slovensko malo mať svoju vlastnú administratívu, svoj snem a svoje súdy, slovenčina sa mala stať úradným jazykom vo verejnom živote. Pôvodnú požiadavku slovenskej strany – federatívne štátoprávne usporiadanie spojené s uznaním samobytnosti českého a slovenského národa – však dohoda obišla, a tak bola vlastne ústupkom amerických Slovákov Masarykovej politike čechoslovakizmu.

■ VZNIK REPUBLIKY

Po vzniku Československej republiky sa Pittsburská dohoda stala predmetom vnútropolitického zápasu o autonómiu Slovenska. Niektorí českí politici, dokonca samotný Masaryk, ju právne či

úplne spochybňovali. Masaryk po príchode do Spojených štátov rokovával aj s prezidentom Wilsonom a ministrom zahraničných vecí Spojených štátov Robertom Lansingom a predstrel im svoju predstavu o budúcnosti stredoeurópskeho regiónu. Jeho úsilie bolo korunované úspechom 3. septembra 1918, keď vláda Spojených štátov oficiálne uznala Československú národnú radu za československú vládu. Československú národnú radu postupne uznali hlavní predstavitelia dohodových mocností a 14. októbra 1918 sa z nej vytvorila dočasná československá vláda na čele s T. G. Masarykom. Dňa 28. októbra toho istého roku definitívne vznikol nový československý štát, ktorého existencia znamenala pre slovenský národ vyvrcholenie jeho národnej emancipácie.

Základným kameňom prežitia Slovákov v Amerike boli kňazi, ktorí nalievali silu do slovenského ľudu. To oni rozvinuli spolkový život Slovákov za morom. A ako to aj správne vystihol autor diela Slovenskí priekopníci v Amerike Jozef Paučo: „Nebyť slovenského kňazstva Slovensko by bolo pred rokom 1918 duchovne vyprahlo. Čo sa zachovalo a čo zostalo, to bola skoro doslovne zásluha kňazstva ... Slovenskej inteligencie nebolo ani po prevrate. Najprv si ju museli Slováci vychovať. Zostali len kňazi, ktorí skoro celých 20 rokov zápasili o dušu slovenského človeka nielen pred oltárom a z kancla, ale i v kultúrnych, ba i politických organizáciách.“ Preto im máme byť začo vďační, lebo aj napriek ich neľahkým podmienkam v zahraničí nezabudli na svoju kultúru a národ.

Aj tieto noviny našich krajanov za morom zhabal Slúžbovský úrad v Michalovciach...

Grandiózne vodné dielo v Gabčíkove má práve dvadsať rokov (2.) Lodná doprava nás spájala so svetom

JÁN ČOMAJ - Foto: Emil SEMANCO

Prvé hodnoverné správy o dunajskej lodnej doprave sú približne z roku 920 – vtedy sa prevážala najmä soľ. Dunajský tok sa však na prevoz nákladov využíval istotne oveľa skôr, najmä za rímskych čias. Z 10. storočia sú aj písomné doklady o dunajských vojnových lodiach – šajkách, s jednou i dvoma plachtami, ktoré v čase mieru slúžili aj na prepravu tovarov...

Dunaj je dôležitou riečnou tepnou.

V análoch sa podrobne píše o vojenskej výprave nemeckého kráľa Henrich III., ktorý v roku 1052 došikovoval svoje vojská až pod Bratislavu a značnú časť dopravil loďami. Hlavný voj Nemcov sa utáboril pri dnešnej Petržalke a dunajskými ramenami podnikal útoky vojenských činov na mesto a hradné návršie. Podľa tzv. Viedenskej obrazovej kroniky jeden z obrancov nášho mesta preplával v noci Dunaj, dostal sa k nepriateľským loďam, kotviacim pri petržalskom brehu, a na niekoľkých prevrátil dná. Poškodené lode do rána klesli na dno. Útočníci sa z toho ledva spamätali; vzápätí do Henrichovho stanu došiel z Ríma pápež Lev IX. a sprostredkoval mier medzi ním a uhorským kráľom Ondrejom I.

■ KRÍŽIACI NA DUNAJI

Už v 11. storočí sa plavilo z Bratislavy dolu Dunajom neuveriteľných štyritisíc lodných transportov, ktoré preplavili asi štyristotisíc križiackych bojovníkov a asi stotisíc koní s výstrojom, s výzbrojou a so zásobami. Dunajom sa plavila aj časť tretej križiackej výpravy, ktorá na Turíce v roku 1189 mala svoje zhromaždisko južne od dnešnej Petržalky; väčšina vojska putovala od Svätej zeme po súši – veliteľom bol nemecký cisár Fridrich I. Barbarosa.

V Komárne sa už v stredoveku stavali lode; v 17. storočí tu pracovali až štyri lodenice, jedna z nich vyrábala chýrne dvestopäťdesiat-tonové lode Kehlheimer so skvelými plavebnými vlastnosťami, ktoré sa osvedčili najmä pri plavbe proti prúdu. V Bratislave bola chýrna dielňa lodných staviteľov Bratstvo svätého Mikuláša. V roku 1698 ju navštívil ruský cár Peter Veľký, keď sa vracal z dvojročnej študijnej cesty po anglických, holandských a nemeckých lodeniciach. Kým tam študoval výstavbu námorných plavidiel, v Bratislave ho zaujímala najmä konštrukcia riečnych člnov. Po celý čas vystupoval inkognito, predstavoval sa ako bohatý ruský šľachtic – lodiar. Spreádzali ho len dvaja druhovia – lodný konštruktér a admirál vojenského loďstva. V meste na Dunaji strávili asi týždeň a cár bol

sklo, keramika, výrobky zo železa a zliatin; smerom hore obilie, poľnohospodárske plodiny, orientálny tovar, koreniny, hodváb a podobne. Cesta z Budapešti do Viedne, dlhá 280 kilometrov, trvala obvyčajne tri týždne, späť sotva dva dni.

Človek si dnes ťažko dokáže predstaviť útrapy cesty niekde z rumunského Galacu k nám a ešte vyššie, povedzme do Regensburgu. Napriek tomu sa Orientálna obchodná spoločnosť, sídlia v Bratislave, zaoberala myšlienkou predĺžiť plavbu dolu až do Čierneho mora a cez úžiny Bospor a Dardanely do prístavov vo východnom Stredomorí. V 16. a 17. storočí im realizáciu úmyslu znemožňovala turecká okupácia, ale aj neskôr narazila myšlienka na prekážky: lodenice neboli pripravené na stavbu riečno-morských plavidiel a v stredo-európskych krajinách bol nedostatok námorníkov – moreplavcov. Navyše doprava po Dunaji bola aj nebezpečná: lode, najmä na Balkáne a v dunajskej delte, prepádali potulné lúpežné bandy, ale aj vyzbrojené družiny miestnych šľachticov. Niektorí si totiž osvojili právo, že všetko, čo sa plaví okolo „ich“ brehov, patrí im.

■ NOVÁ ÉRA VELRIEKY

Po ústupe Turkov a Viedenskou kongrese v roku 1815 sa začala éra medzinárodných dohôd, regulujúcich podmienky dopravy po Dunaji na celom jeho splaviteľnom toku. A aj keď v druhej polovici 19. storočia postupne čoraz väčšiu úlohu preberala na seba železničná doprava, objemy prepravovaných nákladov po Dunaji stále stúpali – rastom medzinárodnej výmeny tovarov a rozvojom paroplavby. Tá sa na Dunaji pokusne začala v roku 1817 a systematicky v roku 1830.

Príchodom parných strojov, poháňajúcich lopatkovité kolesá po stranách lodí, nastáva nevidaný rozmach vodnej dopravy – už aj osobnej. Až do vybudovania železničného spojenia medzi Viedňou a Bratislavou boli osobné lode najrýchlejším dopravným prostriedkom medzi dvoma hlavnými mestami rakúsko-uhorskej monarchie, keď Jozef II. po pominutí tureckého nebezpečenstva preniesol uhorské centrálné úrady, sídlo snemu a akt korunovácie z Bratislavy do Pešti. Zvyšovali sa aj objemy prepravovaného tovaru, len zloženie zostávalo približne rovnaké: asi tretinu tvorili substráty – rudy, uhlie, stavebný kameň, tretinu stroje a priemyselné výrobky a tretinu drevo, obilie a potraviny.

Narastal aj medzinárodný význam Dunaja ako dopravnej trasy. To si začiatkom 19. storočia vyžiadalo medzinárodnú dohodu o úprave vodného toku a vytvorenie Dunajskej komisie. V roku 1856 podunajské štáty za aktívnej účasti Anglicka a Francúzska prijali právnický presne stanovené reguly, tzv. Dunajské plavebné akty. Prvou požiadavkou účastníkov dohody bolo zlepšenie plavebných podmienok zo strany Uhorska – radikálna úprava plavebnej dráhy pod Hrušovom až po Budapešť, kde náplavy z Álp nebezpečne znížovali plavebnú hĺbku. Úrady objednali z Nemecka parný riečny bager, v Bratislave sa postavila lodenica na stavbu mocných drevených člnov na odvoz štrkopieskov a v Komárne nová lodenica i závod

na opravu dunajských plavidiel. Na prelome 19. a 20. storočia sa radikálne modernizovali komárňanský a bratislavský prístav. V Bratislave vznikli dva veľké bazény s kapacitou okolo dvestodvadsať lodí a v Komárne prístavný bazén, v ktorom mohlo naraz kotviť až 520 plavidiel. Postavenie oboch prístavov sa podstatne zmenilo po vzniku Československej republiky a vytvorení hospodárskeho a vojenského bloku medzi ČSR, Rumunskom a Juhosláviou, tzv. Malej dohody. V Komárne prekládkové nábrežie malo tri a pol kilometra a mohlo pri ňom odrazu vykladať alebo nakladať sedemdesiat plavidiel. V Bratislave sa vybudovalo päť kilometrov dlhé prístavné nábrežie so sto lodnými polohami, s osemnástimi veľkoskladmi (jeden z nich sa ako stavebná pamiatka zachoval a je súčasťou areálu Eurovey), so šesťnástimi žerjavmi, so sedemdesiatimi siedmimi nádržami na naftu, s tridsiatimi kilometrami koľajníc – jeden z dôkazov, aký význam vláda ČSR pripisovala Dunaju.

■ MOHUTNÁ FLOTILA

V roku 1922 vznikla Čs. plavebná akciová spoločnosť dunajská – inštitúcia, zabezpečujúca komplex vodnej dopravy na Dunaji pre potreby národného hospodárstva. Jej lodný park tvorili rakúsko-uhorské plavidlá, ktoré mali materské prístavy v Komárne a Bratislave, ďalej lode, ktoré boli Československu pridelené mierovými zmluvami a postupným nákupom 312 (!) lodí do roku 1938. Táto flotila preplavila len v roku 1930 jeden a pol milióna ton tovaru (republika mala aj šesťnásť zaoceánskych parníkov. Prvú loď Taikai Maru sme kúpili od Japoncov, M. R. Štefánik ňou zabezpečil prepravu legionárov, ktorí sa počas občianskej vojny v Rusku dostali krížom cez celú Sibír až na tichomorské pobrežie, do Terstu. Dve námorné lode – Arna a Morava – vlastnila firma Baťa).

Plány využitia dunajskej vodnej cesty boli už vtedy veľkorysé. Uvažovalo sa o splavnení Hrona a Váhu od ich stredných tokov až po ústie, o prepojení dunajskej a labsko-oderskej vodnej cesty a najmä o spojení riek Dunaj, Mohan a Rýn. Tým by sa plavebná cesta dlhá 2 300 km (od nemeckého Regensburgu po Izmail) predĺžila o tisícdvästo kilometrov a spojila by Severné a Baltické more s Čiernym a so Stredozemným morom. Plány narušil politický vývoj. Nastalo štyridsaťročné obdobie studenej vojny. U nás sa uvažovalo aj o plavebnom prepojení prekládky v Čiernej na Tisou s Dunajom úpravou Tisy, o dvestoštyridsať kilometrov dlhej väzkej ceste zo Žiliny po Komárno; dokonca sa vypracovali projekty nitrianskej vodnej trasy Jelšovce – Nitra – Preseľany – Dolné Krškany – Nové Zámky aj s čiastočne vybudovanými stupňami. Režim sa však dostal do hospodárskych ťažkostí, značnú časť stavebných investícií zhlto pražské metro a zmenili sa aj priority dopravných stavieb. Neočakávane rýchla automobilizácia i vojensko-strategické potreby si žiadali urýchlenú výstavbu diaľnic od hraníc so ZSSR k vtedajšiemu Západnému Nemecku. Už samotný projekt prezrádza prioritu: jedna trasa krížom cez Slovensko a v Česku rozvetvenie – rýchly presun vojsk z Východu k „železnej oponě“.

Na skutočný rozmach dunajskej lodnej dopravy bolo však treba vyriešiť brodové úseky pod Viedňou, Bratislavou a v okolí Budapešti. Tie mohli definitívne odstrániť len veľké vodné diela.

Na zemeguli je sedem miliárd ľudí. Ak je vo svete roztratených okolo dvoch miliónov Slovákov, potom náš národ má celkovo takmer sedem miliónov duší. Predstavujeme teda jednu desatinu percenta ľudstva. Sú aj menšie národy, než je ten náš, a majú vlastný štát. Bude to dvadsať rokov, čo sme sa k nemu dopracovali po tisícročnom čakaní aj my.

Odlepme sa od pohodlnosti

Patríme k tridsiatke najbohatších krajín sveta a sme majstri v sťažovaní sa. Nič nám nie je po vôli. Sedíme často v preplnenej izbe ako tí Ťapákovci od Timravy a nevieme sa odlepiť od vlastnej pohodlnosti. Na zabezpečenie chodu štátu však nepotrebujeme až natoľko rozkošatý aparát, veď stojí nemálo prostriedkov a tie nám treba šetriť, dostávame sa po dvadsiatich rokoch do závozu. Zmenšenie obsluhy štátu sa nám jednoduchou nemôže podariť, lebo príkazy Bruselu hovorí často o navýšení byrokracie, inak neziskáme požitky v podobe rôznych podpôr z fondov. Jednoducho musíme garantovať byrokratický aparát v istej sile. Vraj nás čakajú prevrátné časy. V Únii sa čoraz viac skloňujú slová o spojených štátoch európskych. Premiér nám oznamuje, že dôjde k veľkým zmenám a rokuje s opozíciou, či tiež podporí prenos kompetencií štátu v prípade vzniku užšej európskej integrácie.

Máme aj inú cestu, ak 85 percent našej produkcie vyvážame práve do spoločnej Únie? Čo vlastne ukazuje tá jedna desatinka percenta zvýšným bezmála sto percentám ľudstva? Aký je náš príspevok do celkovej skladačky existencie mysliacich bytostí na planéte Zem? Ak sa súčasná euroatlantická civilizácia delí na centrum – semiperifériu – a perifériu, ani tu nie sme na tom najhoršie. Lebedíme si uprostred tohto modelu málokým poznání, ale predsa ešte v nie najhoršej pozícii. Vieme ťažiť z tohto postavenia alebo sa chystáme opäť do polohy nesamozrejmeho štátu? Zoberme si len, v kolkých štátnych útvaroch sme boli za posledných sto rokov? Najprv sme drelí gate v monarchii, potom v prvej, následne vo vojnovnej, potom v komunistickej, v socialistickej a konečne aj v demokratickej republike, až sme sa časom prehrýzli k tej samostatnej. Vieme si uctiť jej symboly? Vzdať česť takým sviatkom, ako je trebárs dvadsiate výročie prijatia Ústavy SR?

V čase jej prijímania na októbrom námestí v Bratislave ešte aj maďarské etnické strany boli slovenskejšie než niektoré slovenské strany v opozícii, ktoré hlasovali proti... Pravda, to sú známe veci. Čo je neznáme, je pre Slováka hrdošť na vlastnú symboliku a poznanie svojej histórie. A táto osobitá kombinácia nás ťažko viac preslávi než jednoduché pomenovanie známame len nám, že sme Ťapákovci a nimi aj zostávame. Utešiť nás môže len iné poredie, že hlúpi majú šťastie. Dúfajme.

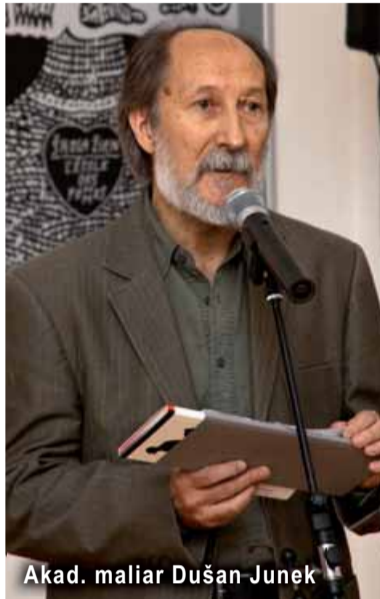
Stanislav HÁBER

V Tmave na prelome rokov predstavíme svetový plagát najvyšších kvalít

Grafické skvosty v Koptovej vile

Tibor B. HAČKO – Foto: autor, archív

Trienále plagátu Trnava (TPT) 2012 je verejná neanonymná medzinárodná súťažná prehliadka plagátov a autorských výtlačkov vydaných od 1. januára 2009 do 1. júla 2012. Tentoraz sa uskutoční v termíne od 9. 11. 2012 do 3. 2. 2013. Skupina nadšencov zoskupených okolo Galérie Jána Koniarka od roku 1991 zorganizovala osem neuveriteľných výstav aktuálneho svetového plagátu v najvyššej umeleckej kvalite.

Akad. maliar Dušan Junek

Pred samotnou súťažnou prehliadkou sa Trnavská galéria J. Koniarka rozhodla zorganizovať sériu zahrievacích podujatí tak, aby sa táto mimoriadne významná výtvarná akcia dostala do správne naladeného prostredia. Zámerom je nielen umocniť dosiahnutú a rešpektovanú úroveň v oblasti prezentácie umeleckého plagátu a grafického dizajnu, ale

znovu priblížiť návštevníkom diela predchádzajúcich ročníkov. Za vyše dvadsať rokov sa z lokálnej akcie vyvinula prestížna medzinárodná súťaž s početným publikom a grafickými skvostami krásliacimi priestory Koptovej vily.

■ PLAGÁT – POSTER

Inštalácia s týmto názvom priblížila sto najhodnotnejších plagátov zo zbierok GJK v kurátorskej koncepcii grafického dizajnéra Dušana Juneka. Je to výber z vyše päťtisícového archívu galérie, pričom mnohé plagáty sa vo výstavnej kolekcii už stali ikonickými dielami grafiky vizuálnej komunikácie 20. a 21. storočia a ich autori sa za obdobie trvania podujatia stali umeleckými legendami výtvarného umenia modernej doby. Trnavu plagáty a ich tvorcovia nezmazateľne zapísali na výtvarnú mapu sveta.

Na vernisáži súčasná riaditeľka galérie Ľudmila Kasaj Poláčková skromne, ale hrdo privítala hostí slovami: „Vybudovať v malej zemi ako je Slovensko akciu so svetovými kvalitatívnymi parametrami, nie je vôbec

jednoduché. Svet je zvyknutý chodiť za špičkovými kultúrnymi hodnotami do New Yorku, Berlína, Paríža či Tokia. Organizovanie tejto akcie sa podarilo preto, že svetoznámi umelci, grafici a dizajnéri chodia a vystavujú tu v Trnave.“ Trnavská prehliadka je nielen prierezom dynamického vývoja plagátu ako komunikačného média po politických zmenách v stredo európskom priestore, ale zároveň aj adresárom osobností grafického dizajnu zastupujúcich ťažiskové grafické školy celého sveta, akými sú povedzme typografická švajčiarska škola, poľská maliarska a grafická škola plagátu, francúzska škola alebo dnes napredujúce a vo svete stále populárnejšie grafické školy z Ázie, vychádzajúce z tisícročnej kultúrnej tradície, najmä z tradície japonského drevorezu.

■ DOKUMENT DOBY

Stovka plagátov a osemdesiat autorov z 23 krajín všetkých kontinentov prináša dokument doby, poslanstvo adresované divákovi s ideovou, umeleckou aj historickou reflexiou času

svojho vzniku. Diela autorov Shigeo Fukuda z Japonska, Alaina le Querneca z Francúzska, Waldemara Swierzeho z Poľska, Niklasa Troxlera zo Švajčiarska, Holgera Matthiesa z Nemecka, ale aj zosnulého Jozefa Dóku ml. zo Slovenska (spoluzakladateľa Trienále) v defilé názorov a prístupov k tomuto špecifickému prostrediu komunikácie zostanú osobitým zrkadlom času, udalostí a grafického majstrovstva tvorcov z celého sveta. Vďaka zášтите Icgograda so sídlom v kanadskom Montreale sa trnavské podujatie zaradilo medzi najpoprednejšie udalosti plagátu popri výstavách v Chicagu, Lahti a Mexiko City.

Po minuloročnom experimente s tematikou webdizajnu sa Trnavčania rozhodli venovať tento ročník pôvodnému poslaniu Trienále, kráľovskej disciplíny vizuálnej komunikácie – plagátu. Junekom vybraná kolekcia predstavuje diela špičkových osobností svetovej scény grafického dizajnu a plagátu, ktorí svojou tvorbou a osobnou účasťou viacerých na Trienále, výraznou mierou prispeli k zaradeniu Trnavy na kultúrnu mapu Európy.

V medzinárodnej porote doterajších ročníkov Trienále pôsobil aj prof. Dr. Lex Drewinski z Berlína – svetový pojem, veľmi kritický, profesijne nekompromisný umelec. Po prehladke výstavy aj zbierkového depozitu sa obrátil na autora koncepcie inštalácie D. Juneka a s úprimným obdivom povedal: „Trnavu som nepoznal, nevedel som o nej, veď je to malé mesto. A teraz mám dojem, že som sa ocitol v hlavnom meste svetového umenia plagátu!“

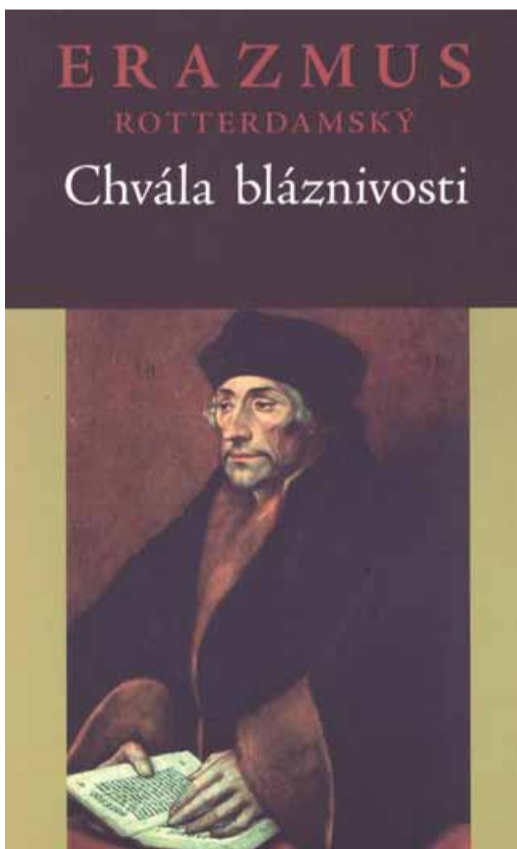
Na Trienále plagátu Trnava 2012 ako súťažnej prehliadke plagátov a autorských výtlačkov sa môžu zúčastniť piatimi prácami profesionálni výtvarní umelci a tímy, poslucháči vysokých výtvarných škôl a študenti stredných škôl vo veku 14 – 18 rokov zastúpení pedagógom. Hodnotenie a výber finalistov zabezpečí odborná medzinárodná porota v zložení – Stanislav Stankoci, Slovensko; François Caspar, Francúzsko; Zdzisław Schubert, Poľsko; Jan Rajlich ml., Česko a Pekka Loiri, Fínsko.

Vernisáž výberu plagátov v galérii Jána Koniarka v Trnave.

KNIH TÝŽDŇA

Stále aktuálne postrehy

Môže byť niečo bláznivejšie, ako keď sa kandidát na úrad prisika a líška ľudu? Keď si kupuje pomocou úplatkov jeho priazeň? Ak rozumnosť znamená správne si počínať v praktickom živote, ktorý si skôr zaslúži to čestné označenie „rozumný“: mudrc, ktorý sa jednak z hanby, jednak z bojazlivosti do ničoho nepúšťa. A či pochábeľ, ktorého ani hanba, lebo ju nemá, ani nebezpečenstvo, lebo o ňom nepremýšľa, neodradí od ničoho? Hanba, potupa, výčitky a ohováračky môžu sa človeka dotknúť len natoľko, nakoľko je citlivý. Kto tento cit nemá, pre toho to nie je nijaké nešťastie; čo ti záleží na tom, že celý svet na teba pľuje, keď ty sám sebe tleskaš?

Tieto riadky môžu síce vyznievať ako kritika súčasného politického systému, no sú staré vyše päťsto rokov. Napísal ich Erasmus Rotterdamský v knižke Chvála bláznivosti, ktorá opakovane vyšla vo Vydavateľstve Spolku slovenských spisovateľov. Autor originálny prístup k bláznivosti, a teda ku kritike vo všetkých sférach života, sa dosiaľ neprekonal. Približuje nám charakterové črty ľudí, ktoré sa nemenia ani s pribúdajúcim vedeckým pokrokom. Smutne poznamenáva, že všetky tvory sa uspokojia so svojou prírodou, iba človek sa usiluje prekročiť hranice svojho určenia. „a pomocou svojich vedeckých výmyslov vedú (ľudia) ako giganti vojnu proti prírode“.

A predsa sú niektoré Erazmove postrehy prekonané, najmä v súvislosti s vierou. Dnes vieme, že za mnohé poznatky vďačíme náboženstvám, ktoré ich svojším spôsobom, zrozumiteľným svojej dobe, preniesli až do dnešných dní. Ak kresťanské učenie obrazne napomína pred trhaním ovocia zo stromu poznania, nevidíme v tom vari varovanie pred prekročením hraníc svojho určenia? Dokáže človek využiť výdobytky vedy na prospech ľudstva, keď dosiaľ vždy boli zneužití proti nemu? Erasmus nie je len ostrým kritikom, Erasmus predovšetkým núti zamyslieť sa nad fungovaním spoločnosti a zmyslom života. Rovnako dnes ako pred päťsto rokmi.

Eva ZELENAYOVÁ

MEDAILÓN

V Sieni Dušana Jurkoviča v Spolku slovenských architektov na Panskej ulici v Bratislave sa v utorok 25. septembra uskutočnilo najvýznamnejšie spoločenské podujatie Fondu výtvarných umení – udeľovanie jeho výročnej ceny. Jej laureátom sa za doterajšie dielo a zástož tvorivých aktivít v domácom i zahraničnom kontexte stal akademický sochár Jozef Jankovič.

Laureát patrí k rešpektovaným tvorcom s výnimočnou reputáciou a charizmou. Ako pri tejto príležitosti v laudácii zdôraznila kunsthistorička, predstaviteľka Rady FVU a Spolku výtvarníkov Slovenska Mária Horváthová, máloktoému

Tvorca, ktorý zostáva sám sebou

slovenskému umelcovi sa s takou suverenitou podarilo preniknúť svojimi dielami do centier európskych a svetových metropol ako práve Jozefovi Jankovičovi. Pripomeňme len umiestnenie jeho sochárskych diel v šapajach otcov v supermodernej parížskej štvrti La Défense. Z hľadiska osudov slovenského umenia v uplynulom polstoročí je pre tohto „jatriča“ oficiálnych umeleckých doktrín a vytrvalého organizátora alternatívnej výtvarnej scény príznačná monumentálna realizácia Obete varujú – najprv umiestnená v Pamätníku SNP v Banskej Bystrici, po autorovej diskvalifikácii minulým režimom odsunutá do Kališťa a potom zas po dramatických peripetiách umiestnená na pôvodnom mieste v Múzeu SNP.

Jozef Jankovič (1937, Bratislava) umeleckú prípravu získal na VŠVU (1956 – 1962) v ateliéri zakladateľa slovenského moderného sochárstva Jozefa Kostku. Už v šesťdesiatych rokoch sa účasťou v hnutí Konfrontácie zaradil do čela avantgardného pohybu vo vtedajšom Československu. V roku 1968 získal Grand prix na významnej medzinárodnej prehliadke súčasného umenia Danuvius v Bratislave. A aj keď mu v roku 1983 udelili vo Viedni Herderovu cenu, roky normalizácie vystavili jeho nekonformnú osobnosť i tvorbu stálym útokom vrchnosti, znamenali odsun z oficiálnej scény i nedobrovoľný tvorivý azyl. „Ako umelec a človek zostal sám sebou,“ zdôraznila M. Horváthová. Jozef Jankovič to demonštruje sústavne. Aj v nedávnych názorových stretoch umeleckej obce pri presadzovaní dostavby Danubiány a projektu Kunsthalle.

(se)

HUMORESKA

Odkedy poznám slovo oné, nič pre mňa nie je stratené a dokážem vysvetliť skutočne všetko. Moje okolie si ma užíva ako Pachova družina nezabudnuteľného filmového člena tejto zostavy Sláva Zahradníka, ktorému stačilo na všetko jediné slovičko – oné. Zážrak medzi slovami cibri poslucháčovu fantáziu a zvyšuje rozumové schopnosti každého, komu je vyslovené oné určené. Nechcem sa rúhať, ale keby bol raj priamo na Slovensku, Stvoriteľ by mal ulahčenú prácu. Stačilo by mu povedať: „Buď oné!“ a zrazu by všetko vzniklo. Od svetla až po ježka.

V svetovom jazyku číslo jeden sa prsia, že angličtina má tiež svoje oné. Uznajte sami, ale môže ich suchopárne a nezáživné slovo stuff súperiť s našim oným? Tiež Maďari sa hrdia, že ich izé prebrali dokonca iné

povestných Izé úr dobogó, teda po anglicky One Man Show.

Naši otcovia hojne oné využívali. Mali ho na jazyku stále, keď bolo v rozume pusto a ani za svet si nemohli spomenúť, ako sa volá pred-

Niet nad oné!

národy. Prd makový! Ich izé ukradli Francúzom. Dedina Izé, ktorá leží vo francúzskom departemente Mayenne v regióne Pays-de-la-Loire, tam bola skôr, ako začal Košút vykrikoval v bratislavskom uhorskom parlamente svoje oplzlé izé, keď nevedel Slovákom prísť na meno počas jeho

met, podmet, prísudok či sloveso. Stačilo použiť oné a hneď všetci všetko pochopili. Ono oné je totiž učiný zážrak. Nahradí slová, ktoré sú príliš dlhé, aby si ich bežný človek zapamätal, alebo sú ťažko vysloviteľné aj v triezvom stave. „Dali mi tam také oné...“ je klasické vysvetlenie výsled-

ku návštevy u lekára alebo právnik. Unikát slovenčiny sa výborne hodí aj do gastronómie. Čo ste dnes mali na obed, pýtam sa ako starostlivý otec mojej dcéry. „Oné.“ Odpovedá a pre istotu mi to plasticky opíše: „No vieš, tatino, také oné.“ A hneď mi je jasné, že mali byť makové rezance, alebo sviečkovú na smotane.

Oné však akoby zostarilo. Pre mladých je nemoderné. To je hriech na škodu. Mili naši potomkovia, Štúr a ostatní veľikáni by boli skutočne radi, keby ste namiesto tých vašich novotvarov ako: „Rozumiš, né?“ sa vrátili k prapodstate nášho jazyka. Všeobjímajúce slovičko oné vyžaruje vesmírnu podstatu. Dokonca sa ne-

bojím povedať, že aj božiu podstatu. V niektorých náboženstvách, ako napríklad v židovskom, sa nesmie vysloviť meno boha nielen nadarmo, ale vôbec. Keby si osvojili naše oné, mali by po problémoch.

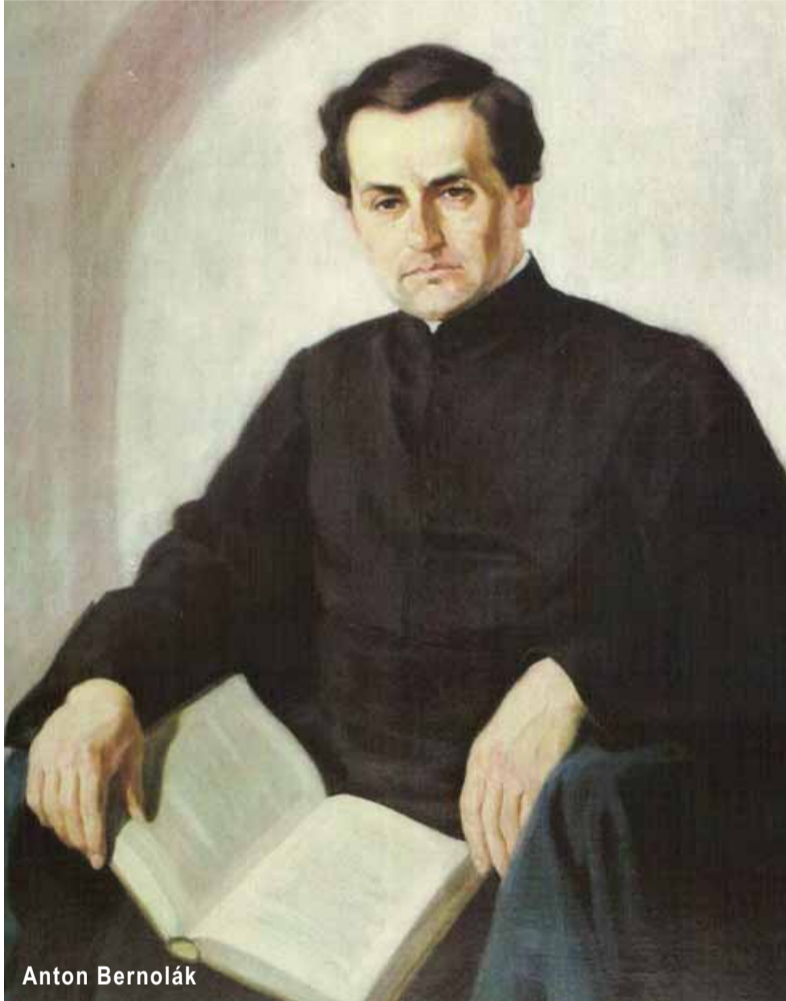
Dovoľte mi na záver jedno povzbudzujúce zamyslenie sa. Všetci sa dá poondiať a mnohí na Slovensku kuvikajú, že zase niečo doondíme. Nedávno som však stretol oného a ten mi vravel, že vôbec nehrozí také oné, že až no. Do tejto prognózy si, milé Slovenky a Slováci, môžete doplniť, čo len chcete a z čoho máte najväčší strach a obavy.

Milan ZEMO

Výročie UNESCO azda pomôže Slovákom oživiť odkaz kňaza, ktorý im dal jazyk Tu máte slovo moje o reči vašej

Dušan D. KERNÝ - Ilustrácie a foto: archív, Emil SEMANCO

Pestofarebné babie leto sa na Orave pomaly, ale iste mení na jeseň. Nad vodami priehrady sa vznášajú ranné hmlý. Vznášajú sa aj nad piatimi zatopenými obcami. Z jednej z nich – zo Slanice, zostal len rímskokatolícky kostol na malom ostrove. Je to jediné miesto, kde sa dá pripomenúť, že práve tu v Slanici sa narodil muž, ktorého si tento rok pripomíname celosvetovo vďaka kalendáru UNESCO.

Anton Bernolák

Hladina vody Oravskej priehrady nad zatopeným rodiskom Antona Bernoláka nám môže slúžiť ako symbol – násilné vlny zabudnutia sprevádzali po dlhé desaťročia osud odkazu vynikajúcej postavy moderných slovenských dejín. Jeho pomníky sa presúvali hore-dolu po Slovensku raz želateľné, raz neželateľné. Na jednom mieste sa odstraňovali, na druhé prevádzali. V Nových Zámkoch, kde pôsobil ako farár a škôldozorca a 15. januára 1813 zomrel, odhalili prvú slovenskú tabuľu až v roku 1923! Dovtedy tam bola pripomienka miestneho katolíckeho farára. Samozrejme, len v maďarčine. Stodesať rokov trvalo, kým si v Nových Zámkoch na fare pripomenuli „muža zaslúžilého o národ“ v slovenskom jazyku. Ale až v októbri roku 1991 odhalili v Nových Zámkoch druhú tabuľu so slovenským textom. Tá už hlása, že tu pôsobil... prvý kodifikátor slovenského spisovaného jazyka.

■ ODHALENIE O ODHALENIACH

Keď sa dnes prejdete po novozámockom námestí, nemôže vám uniknúť, že Bernolákovu sochu v jednom rohu parku na druhom „vyvažuje“ socha osobnosti novozámockých dejín, ponímaná väčšmi ako maďarská než uhorská. Nebyť toho do očí bijúceho faktu našinec by si nepripomenul osudy súsošia Antona Bernoláka na tomto námestí. Už raz tu socha stála – s veľkou slávou ju odhaľoval predseda československej vlády Dr. Milan Hodža. Lenže to bolo v októbri v roku 1937. A už v novembri 1938, len niekoľko týždňov po Viedenskej arbitráži, ktorá mala za následok okupáciu južnej časti Slovenska fašistickým Maďarskom, sa Bernolák v kameni sťahoval. Sťahoval sa ďaleko na sever – do Žiliny. Odtiaľ sa síce do Nových Zámok po roku 1945 vrátil, ale nemal tam trvalý pobyt. Za bývalého internacionalistického režimu ho opäť presunuli na okraj mesta. Za terajšieho režimu „doplnili“ jeho sochu „vyvážením“ druhou sochou akoby z čisto maďarských dejín...

Stojím na novozámockom námestí a v duchu si kladím otázku o tom, čo znamená v dejinách slovenských miest ono veľké sťahovanie sôch, oné dodnes trvajúce vojny o sochy a súsošia. Pred očami sa mi akoby odvíja dokumentárny film o tom, ako to muselo vyzeráť. Aký príbeh to musel byť okolo z kusa kameňa vytesaného Bernoláka, ktorý križoval z juhu na sever a zo severu na juh slovenské cesty cez dejinné križovatky?

Možno práve v tejto dobe takýto príbeh o putovaní sochy je akoby manuálom na pochopenie, aký obrovský význam malo Bernolákovu dielo, jeho prvá kodifikácia spisovaného slovenského jazyka z roku 1793. Dnes je známa ako „berňolákovčina“, berňolákovská slovenčina. Čo všetko znamenala pre udržanie nás ako národa, pre druhú štúrovskú kodifikáciu spisovnej slovenčiny! A teda pre základ toho, že z tohto jazyka vlastne vznikol štát.

Berňolákovčina ovplyvňovala slovenský jazyk pol storočia. Dala prehovoríť obrovským talentom slovenčiny. Dala vzniknúť nielen pôvodným, ale aj prekladovým dielam zo svetových jazykov. Za všetko hovorí veľkán Ján Hollý. K berňolákovskej slovenčine prešiel z latinčiny. Jeho veľdielo Svatopluk vyšlo dávno po Bernolákovovej smrti. Ján Hollý musel odmietnuť aj napísať životopis Bernoláka, lebo ho vôbec nepoznal! Vedel o ňom iba, že zomrel „15. feďňa pri hofeňú bradi šlakem porazení v Kristu zesnul“, píše v roku 1835. Ešte desaťročia po smrti Antona Bernoláka trval jeho vplyv, obdiv k nemu, ale zároveň nebolo autora, ktorý by napísal jeho životopis. Urobil to až v roku 1842 kaplán vo Veľkom Záluží Jozef Petrovič.

■ ÚLOHA SÔCH

Sochy zohrávajú dôležitú úlohu. Pokiaľ ide o Antona Bernoláka, svoj príbeh má aj skulptúra Jozefa Koniarka v Trnave. Je úplne pochopteľné, že zakladateľ moderného slovenského sochárstva sa nemo-

hol vyhnúť mohutnému podnetu, ktorý pre slovenské dejiny znamenal Anton Bernolák, niekdajší trnavský študent seminára sv. Štefana, v trnavskom Štefaneu. Koniarkova mohutná plastika z roku 1936/1937 nám dodnes hovorí jasnou rečou: postava energického muža s knihou sa nakláňa k skupine mužov, žien a detí predstavujúcich roľníkov a mestských ľudí ochotne a pokorne načúvajúcich. Koniarek vytesal do pomníka to, čo postava Bernoláka hovorí symbolickým postavám národa – a čo hovorí dodnes nám: „Slováci, píšte po slovensky! Tu máte slovo moje o reči vašej.“

Toto je rozhodujúci moment: Bernolák dáva ľudu reč, spisovný jazyk. Azda práve dnes, teraz v roku výročia, ktorého význam pripomína zaradenie do kalendára UNESCO, je dobré zájsť do Trnavy a zastať pred týmto súsoším; pre Slováka, pre každého vnímavého človeka je príbeh Antona Bernoláka vtesaný Jozefom Koniarkom jasnou správou: nebyť jazyka, nebyť tých diel, ktoré sa v kodifikovanom, spisovnom jazyku zrodili, nebolo by ani dnešného stavu. Nebolo by zrejme toho štátneho útvaru, ktorému vlastne dal vzniknúť slovenský jazyk, slovenská literatúra, slovenská kultúra. Netreba byť maticiarom, aby si človek mohol uvedomiť túto dejinnú súvislosť – prvé ohnivo dlhých reťazí udalostí v slovenských dejinách a dejinách slovenčiny. No práve maticári môžu z tohto príbehu čerpať životodarné poučenie.

Čo všetko dokázali pri mnohých dušpastierskych povinnostiach – tak Anton Bernolák, ako aj ďalší rímskokatolícky farár Ján Hollý – rodáci z malých obcí, dedín. Stojí za to zájsť do Trnavy, zastať pred dielom Jozefa Koniarka (napokon aj v dobrej galérii, ktorá nesie jeho meno) aj teraz, v roku výročia UNESCO, aby sme si uvedomili obrovský civilizačný význam kroku Antona Bernoláka. V čase, keď slovenskí vzdelanci prechádzali z latinčiny alebo inde z nemčiny na slovenčinu a z jazyka ľudu formovali spisovný jazyk, nemali sme v ňom v podstate nijaké kľúčové diela. Hollý svojim prekladom Vergília urobil jeden z prvých prekladov klasiky – porovnajme si však, čo všetko dnes máme prístupné v slovenčine. Všetky základné diela svetovej literatúry, Bibliu, encyklopedické diela, po slovensky dnes hovoria – a bežne – počítačové programy. Jazyk, ktorý v Bernolákovom čase bolo treba sformovať a dať ľudu, povedať Slovákom, aby písali po slovensky a nie nijakým iným jazykom. Dal Slovákom gramatiku a slovník, slovo o reči, ako to vytesal Koniarek do súsošia Bernolákovho pomníka. Bol to revolučný čin. Revolúcia slovenského vzdelanca. Zásadný obrat k bytiu v jazyku – k národnému bytiu. A základ toho všetkého stvoril Anton Bernolák.

■ ZRAKOM CUDZINCA

Ale odtrhnime sa od dumania pred Koniarkovým súsoším v Trnave a skúsme sa na to pozrieť aj cudzími očami. Nie raz, nie dva razy som sa prechádzal po Berlíne s autorom ojedinelej knihy o Slovensku, vlastne o Slovenskom národnom povstaní, Dr. Wolfgangom Venohrom. Keď potreboval vysvetliť v knihách pre prestížne vydavateľstvá – ako prvý západoeurópsky a (západo)nemecký autor povsta-

nie, musel vysvetliť proti komu a čomu toto ozbrojené vystúpenie bolo. Musel teda vysvetliť, ako vznikol samostatný slovenský štát – Slovenská republika. Nuž a na to samozrejme potreboval vysvetliť slovenské dejiny, ktoré, ako sám píše, boli európskemu publiku neznáme, práve tak ako jestvovanie slovenského národa a slovenského jazyka. A tak sa takmer 450-stránková kniha o SNP začína veršami Jána Kollára (1793 – 1825), Kollárovo verše sú mottom celej knihy. A o Bernolákovu píše hneď na štvrtej strane: „Je to fascinujúce, ako sa počas dlhých storočí odnárodnovania a sociálneho útlaku udržal plameň národného sebavedomia v povedomí malého národa! Ku koncu 18. storočia to boli spisovatelia, ktorí už nechceli písať po nemecky alebo po latincky, ale vo svojom materskom jazyku. Najvýznamnejšou postavou medzi nimi bol Anton Bernolák, jeho úsilie o samostatnú literatúru v slovenčine, jeho zápas oživenia slovenského národného povedomia. V roku 1792 založil Bernolák v Trnave Spoločnosť pre podporu slovenskej kultúry (Slovenské učené tovaryšstvo), vôbec prvý slovenský kultúrny spolok.“

Samozrejme, úvahy doktora Venohra o Bernolákovu treba vnímať v súvislostiach, pre ktoré sa ich dotkol – nedalo sa vysvetliť SNP bez toho, aby sa nevysvetlilo, ako vznikla vlastne prvá Slovenská republika, a to sa nedalo vysvetliť bez toho – azda priveľmi zjednodušene povedané – ako vznikla spisovná slovenčina, slovenská literatúra, národné vedomie a sebavedomie slovenských vzdelancov.

Tento účelový, ale nevyhnutný postup nemeckého historika a autora dokumentaristu nás vlastne dovádza k poznaniu významu činu rímskokatolíckeho kňaza Antona Bernoláka, a samozrejme aj berňolákovskej slovenčiny a berňolákovcov.

■ STÁLA INŠPIRÁCIA

Treba ísť na námestie a vôbec do mesta Nové Zámky, aby sme si uvedomili, že Bernolák nie je len dátum z kalendára výročia UNESCO. Treba ísť do Trnavy a zastať pred Koniarkovým súsoším, aby bolo zrejme, aký živý je Bernolákov odkaz. A možno pri pohľade na čeriacu sa hladinu Oravskej priehrady si treba naliehavo pripomenúť, že možno zaplavíť obce, ale nemožno pripustiť, aby sa zabudnutím zaplavila naša pamäť.

Chvalabohu jestvuje aj Bernolákov spoločnosť národného obrodenia a porozumenia. S prispením

Matice slovenskej vydala zbrané dielo Antona Bernoláka (1998). Chvalabohu tu vynikajúci slovenský literárny historik, výnimočný biograf a maticiar Augustín Maňovčík, ktorý nám trebárs v diele Pevec dávnych vekov zozbiera pohľad na originály Jána Hollého v berňolákovskej slovenčine a v prebásnení do súčasnej slovenčiny. A zároveň priniesol „najviac nových životopisných údajov o Bernolákovu na základe vlastných výskumov...“

Najnovšia nositeľka výročnej Rapantovej ceny Historického odboru Matice slovenskej Dr. E. Fordinálková patrí k zasväteným analytikom historických súvislostí literatúry písanej práve v berňolákovskej slovenčine. Pozoruhodné sú nielen dejiny sôch, ale aj diel o Bernolákovu; oceňovaná Maňovčíková práca vyšla v roku 1964. Kľúčové dielo o Bernolákovom jazykovednom diele s dodnes neprekonanou štúdiou výnimočnej Dr. Habovštiakovej vyšlo príznačne s vročením 1968. V roku 1987 – pri príležitosti dvojtého výročia vydania Bernolákovy Dizertácie, ktorá v latinskom jazyku v roku 1787 stanovila základné pravidlá prvého slovenského spisovaného jazyka (Gramatica slavica vyšla potom v roku 1790) –, sa konala vedecká konferencia. Ale zborník s nej vyšiel až v roku 1992.

■ MATICA A UNESCO

Rok Antona Bernoláka je pripomienkou kňaza a vedca, ktorý zrovnoprávnil slovenčinu v svetovom a stredoeurópskom priestore. V roku 2012 a 2013 má významné jubileá. V tomto roku si pripomína 250. výročie narodenia (4. októbra 1762) a v roku 2013 uplynie 200 rokov od jeho úmrtia (15. januára 1813). Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru UNESCO na návrh Slovenskej republiky zaradila výročie narodenia nášho veľikána do zoznamu svojich výročí.

Anton Bernolák je nepolitickou osobnosťou s celonárodným a nadnárodným významom. Kodifikáciu slovenčiny dovŕšil veľkým šesťdielnym slovníkom pod názvom Slovár slovenskí, česko-latinsko-nemeco-uherskí (1825 – 1827), ktorý je obdivuhodným jazykovým dielom a slovenčinu zrovnoprávňuje s inými jazykmi, ale zároveň umožňuje spojenia medzi jednotlivým národmi v celosvetovom (latinčina) a stredoeurópskom priestore (Česi, Nemci, Maďari).

„Matica slovenská zaraďuje Antona Bernoláka k najväčším osobnostiam slovenských dejín, ktorého význam nebol doteraz docenený. Preto patrí vďaka všetkým iniciátorom a realizátorom spomienkových podujatí, ktoré sa v súčasnosti uskutočňujú.“ V súvislosti s týmito jubileami a výročiami to okrem iného konštatuje PhDr. Peter Mulík, Ph.D., tajomník MS, na oficiálnej webovej stránke Matice slovenskej, ktorého štúdiu o Antoni Bernolákovu tiež priniesieme na stránkach našich novín.

Na Ukrajine sa predstavilo mnoho slovenských folklórnych súborov Úspešná Slovenská veselica 2012

(msz) - Foto: archív

V nedeľu 16. septembra 2012 sa v Užhorode uskutočnila tradičná Slávnosť slovenského ľudového umenia Slovenská veselica 2012. Hlavným organizátorom podujatia, tak ako to bolo i v predošlých rokoch, bola Oblastná kultúrno-osvetová organizácia Matica slovenská na Zakarpatsku. Slávnosť sa konala na Kyjevskej nábrežnej pri Oblastnom štátnom divadle, kde bola špeciálne postavená scéna.

O 13.00 hodine zazneli hymny Ukrajiny a Slovenskej republiky. Moderátori v slovenskom a ukrajinskom kroji i v slovenskom a ukrajinskom jazyku vyzvali na pódium vzácných hostí: námestníka vedúceho správy kultúry Oblastnej štátnej administratívy (OŠA) Ivana Kaňuku, Predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Igora Furdíka, Správcu Matice slovenskej Jána Eštoka, vedúceho Odboru pre národnostné menšiny OŠA Jurija Huzinca, konzulku generálneho konzulátu SR v Užhorode Bibianu Hromadovú, prvého honorárneho konzula SR v Užhorode Ivana Šufriča, Predsedu Ústrednej rady Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky Petra Sokola, predsedu Svetového združenia Slovákov žijúcich v zahraničí Vladimíra Skalného, vedúceho Správy kultúry a športu Užhorodskej mestskej rady Jevhenija Bobrova, vedúceho Správy kultúry Užhorodského okresu Leontija Lenarta, predsedu Oblastnej kultúrno-osvetovej organizácie Matice slovenskej na Zakarpatsku Jozefa Hajniša. Pozdravili prítomných Ivan Kaňuka, Igor Furdík, Ján Eštok, Bibiana Hromadová, Peter Sokol, Vladi-

Slovenská veselica na Ukrajine.

mír Skalský, Jozef Hajniš. V mene OŠA boli odovzdané ďakovné listy členom výboru a aktivistom Matice slovenskej na Zakarpatsku Ivanu Oleksiku, Viačeslavu Bučine, Fedoru Illešu, Margarete Gerzanič.

Rozbehol sa kolotoč hudby, spevu a tanca. Na pódium sa predstavili Národný vokálno-choreografický súbor Slovenka Detskej umeleckej školy v Serednom (ko-

ry Liptáci (kolektívny člen Matice slovenskej na Zakarpatsku), súbor Ružička Užhorodskej školy č. 4 so slovenským vyučovacím jazykom, Národný súbor Beťári z. o. Storožnica (kolektívny člen Matice slovenskej na Zakarpatsku), ukážková choreografická štúdia Mrija Užhorodského okresného centra ľudovej tvorivosti, Národný mužský zbor Užhorodského mestského centra voľného času (časť Domanince), Súbor ľudovej piesne Folklórny prameň Zakarpatska, choreografický súbor Naša fajta o. Storožnica, folklórny súbor Huťanočka, folklórny súbor Orichovčanka, hostia zo Slovenska – súbor Porubian.

Všetky súbory dostali cenné darčeky od OŠA, suveníry od Matice slovenskej na Zakarpatsku a ďakovné listy od organizátorov. Celkovo v programe, ktorý trval takmer 4 hodiny, účinkovali okolo 200 účinkujúcich. Ako sprievodné podujatie bola zorganizovaná výstava diel ľudových umelcov Zakarpatska.

Pre všetkých účinkujúcich a hostí bolo pripravené občerstvenie. Po skončení programu pokračovala ľudová zábava.

V tomto roku sa Slávnosť slovenského ľudového umenia konala ako štartové podujatie v rámci Dní Európy v Ukrajine. Podujatie bolo spolufinancované z prostriedkov Európskej únie (Program cezhraničnej spolupráce ENPI Maďarsko-Slovensko-Rumunsko-Ukrajina), Zakarpatskou oblasťou Štátnou administratívou a Maticou slovenskou na Zakarpatsku.

Bola to dôstojná prezentácia slovenskej kultúry na Ukrajine.

V Martine 20. septembra 2012 sa uskutočnilo ôsme pracovné rokovanie dozorného výboru Matice slovenskej v prebiehajúcom volebnom období.

Rokoval dozorný výbor Matice

Po vyhodnotení plnenia úloh od predchádzajúceho rokovania dozorný výbor MS zhodnotil priebeh Krajských snemov MS konaných v prvom polroku 2012. Konštatoval, že na základe volieb došlo vo funkcii predsedov krajských rád MS ku štyrom zmenám z ôsmich. V súvislosti s konaním snemov dozorný výbor MS riešil päť podnetov. Za dozorný výbor MS sa na rokovaní v šiestich prípadoch zúčastnil jeho predseda a raz podpredseda.

Výsledky kontrol o čerpaní finančných prostriedkov na „Korunovom účte“ Matice slovenskej č.: 35-427362/0200, v Športovom odbore MS, v Jazykovom odbore MS a v DMS vo Filakove vzali členovia dozorného výboru na vedomie. Porušenie finančnej disciplíny nebolo zistené.

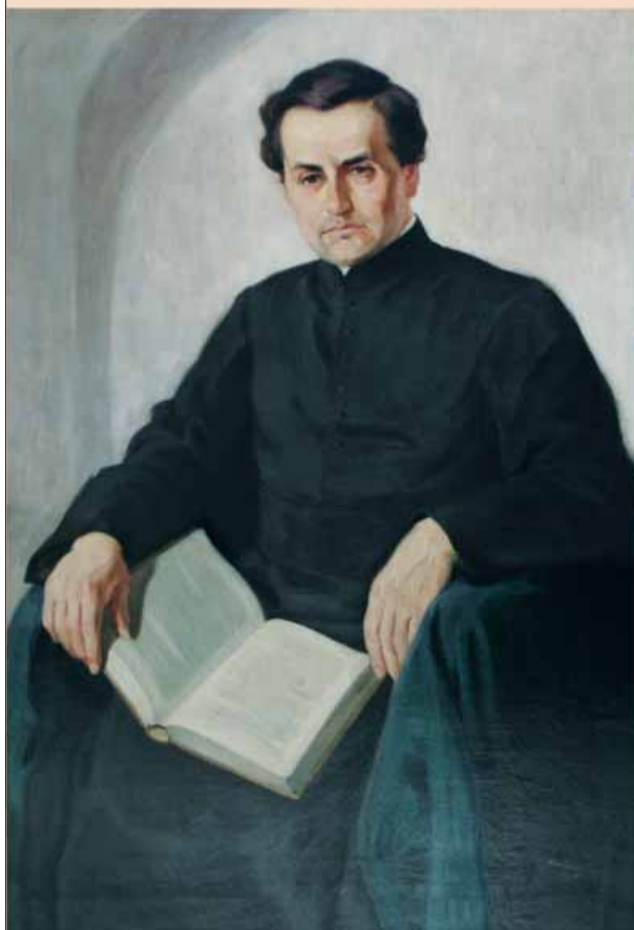
Dozorný výbor MS uzavrel riešenie podnetu Miestneho odboru MS Košice I. voči konaniu riaditeľky DMS v Košiciach a podnetu PhDr. Jána Bobáka, CSc., voči prekročeniu kompetencií predsedom MS.

Členovia dozorného výboru prijali súhlasné stanovisko k písomným odpovediam predsedu dozorného výboru MS k stanovisku niektorých členov OR MS Nitra, MO MS a DMS v Šuranoch k priebehu a konaniu Krajského snemu MS Nitrianskeho kraja a k podnetu Ing. Vladimíra Mišalu, bývalého predsedu MO MS v Dolnom Kubíne k nedoriešeným problémom vo vnútri matičnej organizácie.

Jozef LUKÁČ

Matica slovenská pozýva Dni ANTONA BERNOLÁKA

pri príležitosti 250. výročia narodenia Antona Bernoláka
pod záštitou predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Pavla Pašku

2. októbra 2012

Odhalenie busty Antona Bernoláka
Martin, pred II. budovou Matice slovenskej
o 11,00 hod.

3. októbra 2012

Vedecká konferencia o živote a diele Antona Bernoláka
Nové Zámky, Dom kultúry o 10,00 hod.

7. októbra 2012

Oslavy Antona Bernoláka pri príležitosti 215. výročia jeho príchodu do Nových Zámok
Nové Zámky, rímskokatolícky farský kostol
o 10,00 hod.

8. októbra 2012

Vernisáž výstavy Anton Bernolák a bernolákovské hnutie
Koncert študentov Konzervatória Bratislava
Recepcia
Bratislava, Justiho sieň, Zrkadlová sieň
Primaciálneho paláca o 17:00 hod.

13. októbra 2012

Svätá omša pri príležitosti 250. výročia narodenia Antona Bernoláka
celebruje biskup Mons. František Rábek
Posvätenie základného kameňa pomníka bernolákovcov
Bratislava, Dóm sv. Martina o 17:00 hod.

Položenie vencov k pamätníku Antona Bernoláka
Bratislava, Rudnayovo námestie

14. októbra 2012

Slovenskej dal som sa do cesty
hudobno-literárna kompozícia o Antonovi Bernolákovi
Hudobná sieň Bratislavského hradu o 17:00 hod.

November 2012

Odhalenie pamätnej tabule Antonovi Bernolákovi
na budove rímskokatolíckej fary v Devíne

Putovná výstava
Anton Bernolák a bernolákovské hnutie
viac na www.matica.sk

Rok 2012 – Rok Antona Bernoláka vyhlásený organizáciou UNESCO

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Bernolákove dni

Prvý októbový týždeň bol pre nás predovšetkým týždňom Antona Bernoláka – a takým bude aj budúci týždeň. Veď keď

si ho uctilo UNESCO – rok 2012 je Rokom Antona Bernoláka – patrí sa ho uctiť aj na domácej pôde.

V Martine sme pred budovou Matice odhalili Bernolákovu bustu ako začiatok „bustoleje“ venovanej najvýznamnejším národovcom. Bernolák sa vzniku našej Matice nedožil, zomrel o polstoročie skôr, bol však prvým kodifikátorom spisovnej slovenčiny a zakladateľom prvej učenej spoločnosti na území Uhorska, Slovenského učeného tovarišstva v roku 1792, teda pred 220 rokmi. Dôvodom na bustu dostatok. Navyše – nebolo treba čakať na hlasovanie „hlavnemestského“ zastupiteľstva, ako sme čakali na rozhodnutie Bratislavy, pokiaľ ide o súsošie sv. Cyrila, Metoda a Gorazda. Dočkali sme sa: v Bratislave je so slovenskosťou naďalej problém, ešte sme sa naozaj nedožili toho, aby zastupiteľstvo hlavného mesta myslelo po slovensky tak, ako pronárodne myslia zastupiteľstva okolitých metropol.

V martinskej aleji alej búst budeme pokračovať. Na budúci rok by mala pribudnúť busta súvisiaca so 150. výročím Matice a zároveň aj s 1 150. výročím prichodu solúnskych bratov. Dáme hlavy dohromady a niečo vymyslíme.

Bernolákov týždeň pokračoval v Nových Zámkoch, mieste posledného odpočinku Antona Bernoláka, ktorý na novozámockej fare „pätnásteho leďňa pri holeňú bradi šlakem porazení v Kristu zesnul“, napísal básnik Ján Holý o niekoľko rokov kanonikovi Palkovičovi o tom smutnom januárovom dni. „Také dielo pritom nevydané zanechal. Slovar, ktorý by nás posunul medzi národy vzdelané!“ Slovar, hlavné Bernolákov dielo, napokon posmrtné vydali, a tak nás Bernolák naozaj posunul medzi národy vzdelané.

Budúci týždeň si pripomenieme Bernoláka v meste jeho štúdií v Bratislave. Príďte medzi nás.

V Krajskej knižnici v Žiline sa uskutoční 11. októbra 2012 o 16. hodine prezentácia knižnej novinky Spomienky na profesora Bela Letza autorov Jána Letza a Jozefa Šamánka. Podujatie organizuje v spolupráci so Spolkom slovenských spisovateľov - Krajská odbočka Žilina a **Spomienky na Bela Letza**

s vydavateľstvom Post Scriptum. Kniha prináša 108 spomienkových textov od pamätníkov - kolegov, priateľov a žiakov - na profesora slovenčiny a francúzštiny a známeho slovenského jazykovedca Bela Letza (1902 - 1971), ktorý pôsobil na žilinskej reálke, neskôr gymnáziu v rokoch 1931 - 1938 a 1945 - 1955. Profesor Letz popri iných publikáciách je autorom rozsiahlej novátorskej Gramatiky slovenského jazyka.

PREDPLATNÉ NA ROK 2012

Ročné predplatné 26 €
Slovenské národné noviny si môžete objednať aj na tel. číslo 043 / 4012 837 a na adrese snnredakcia@matica.sk

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

MEMORIÁL M. ŠVOLÍKOVEJ

Tradične v polovici septembra matičiari z Kozároviec organizujú akciu s názvom Memoriál Márie Švolíkovej, prehliadku speváckych talentov ľudových piesní Tekova a širšieho okolia. Bývala to súťaž spevákov, ale organizátori pozmenili štatút súťaže na prehliadku, aby sa tak odstránil stres a nervozita z vystúpenia a docielila sa bezprostrednosť v speve. Veď v oblasti Tekova máme dostatok talentov a interpretov ľudových piesní, ktoré by bolo hriechom zanedbať. Meno Márie Švolíkovej je v Kozárovciach a širšom okolí veľmi dobre známe. Bola to veľmi oduševnená folkloristka, speváčka, tanečníčka a zanešená organizátorka. Neodolateľne šírila okolo seba vôňu domova a ľudových tradícií. Podnecovala mladých k láske k folklóru a uctievaní si dedičstva našich predkov. Bola to osobnosť, ktorá si zaslúži pozornosť, aj keď len v podobe nositeľky mena prehliadky speváckych talentov Tekova. Tohtoročnú prehliadku sprevádzala, tak ako vždy ľudová hudba Mariána Járeka. A čo je potešiteľné, na prehliadke sa zúčastnili nielen dospelí, ale aj deti, ktoré sú vedené k láske k ľudovému spevu. Zaspievali krásnymi hlasmi. Okrem domácich spevákov a speváčok v skupine či v sóle sa predstavili aj speváčky z Dolného Ohaja či z Lovieca pri Topoľčiankach, Novej Bane a ďalších. A o tom, že nám rastú nové talenty medzi mladými speváckymi, svedčí aj skutočnosť, že v tomto roku sa v susednom Rybníku konala spevácka súťaž Slávik Slovenska, ktorú organizuje Občianske združenie Slávik Slovenska pod vedením Petra Štilichu a Petra

Dvorského. A práve finalistka tejto súťaže Ivana Šrámeková z Rybníka zaspievala v Kozárovciach krásne piesne ešte krajším hlasom. Bol to už 18. ročník tejto prehliadky a bol vydarený. Moderovala ho redaktorka rádia Regina v Bratislave Nora Turancová, ktorá prispela k jeho dôstojnému priebehu. Kozárovskí matičiari rok čo rok vynakladajú obrovské úsilie na zorganizovanie takejto akcie a svojim vystúpením aj sami prispievajú do programu a naplňujú tak heslo: Spievajže si spievaj. No nie je to iba o spievaní. Stretávajú sa tu starí známi a majú si o čom porozprávať, majú čo rozoberať a tí mladí zas počúvajú, natrčajú uši, aby im nič neušlo a aby vnikli do tajov folkloristov. Lebo to nie je len o melódii a tónine, ale aj o tréme a strese. Ale, ako sme sa pri uvádzaní mladých speváčok a speváčok dozvedeli, mladí nevedia, čo je to tréma. Vari sa im to prejaví, až budú starší. Odchádzali sme z tohto podujatia s dobrými dojmami a nalaďenými na ľudovú nôt.

Milan HLÓŠKA

PREDNÁŠKA O ŠTEFÁNIKOVI

Dom Matice slovenskej v Leviciach zorganizoval prednášku a besedu o generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi, ktorá sa uskutočnila v stredu 26. 9. 2012. Prednášateľom bol spisovateľ Stanislav Háber, autor knihy Štefánik po prístáti zastrelení. Zasadačka Domu Matice slovenskej bola preplnená mládežou i dospelými. Riaditeľ Domu MS otvoril stretnutie, všetkých privítal a stručne predstavil osobnosť Štefánika. Spisovateľ Stanislav Háber obzobnal prítomných so životom a najmä významom Štefánika pre Slo-

vákov. Osobitnú pozornosť venoval tragédii dňa 4. mája 1919 v Ivánke pri Bratislave, pri ktorej Štefánik zahynul. Po veľmi živéj besede si účastníci zakúpili spomínanú knihu s venovaním. Poslucháči si vypočuli i mnohé ďalšie zaujímavosti.

Vincent MOZDÍK

ZASPIEVAJ SLÁVIČKU 2012

Dňa 26. septembra 2012 sa v Dome Matice slovenskej v Galante konal už IV. ročník Prezentácie v speve slovenskej ľudovej piesne pre deti materských škôl. Pozvanie prijala aj iniciátorka projektu a v súčasnosti prednostka OÚ v Galante Júlia Gálová. Na tomto obľúbenom podujatí sa zúčastnili všetky materské školy v Galante. Hneď na úvod, za sprievodu gitary, sme sa všetci účinkujúci aj detskí diváci spoločne rozospievali a zaspievali sme si hneď niekoľko ľudových piesní. Nasledovala samotná prezentácia, pri ktorej sa z každej zo šiestich MŠ prezentovali dvaja účinkujúci. Deti smelo spievali a za svoje umenie boli ocenené. Za roky organizovania tohto milého podujatia sme si vždy na záver spolu zaspievali pieseň Červené jablčko a ani tento rok to nebolo inak. Kým sme všetkým detským divákovi rozdávali krásne červené jablčka, stihli sme zaspievať aj niekoľko ďalších slovenských ľudových piesní. A zistili sme, že deti ich naozaj spievať chcú. Nechali sme sa inšpirovať ochotou detí a pred Vianocami škôlikarov opäť zavolať k nám, do Domu MS v Galante, a naučíme sa spolu spievať ďalšie ľudové piesne, ale aj vianočné koledy.

Zlatica LEHOTSKÁ

Združenie Kalvária v Kremnici, Miestny odbor MS v Kremnici, mesto Kremnica a CVČ Cvrček Kremnica usporiadali 27. septembra 2012 pre deti materských škôl v Kremnici jubilejný X. ročník Malého behu Kalvária 2012.

Drobcí športujú

Zámerom pretekov je vzbudiť záujem už u detí v predškolskom veku o športovú činnosť. Z talentovaných detí po nástupe na základnú školu a zaradení sa do športových oddielov už vyrastá nová generácia športovcov, ktorá v kategórii mladší žiaci a starší žiaci dosahuje dobré výsledky na bežeckých a lyžiarskych pretekoch konaných i mimo okres Žiar nad Hronom. Na pretekoch štartovalo 93 detí z materských škôl pôsobiacich v Kremnici od troch rokov veku, s individuálnym meraním času. Bežali časť výseku v dĺžke 100 m. Hlavné preteky už XII. Ročníka behu do vrchu Kalvária patrili všetkým kategóriám od najmladších až po veteránov. Štartovala zvlášť chlapčenská a dievčenská kategória. Traja pretekári v každej kategórii, ktorí dosiahli najlepšie časy, dostali diplom a balíček sladkostí.

Víťazi kategória dievčatá: 1. Natália Surmová, 2. Timea Sáčková, 3. Karin Tököliová a kategória chlapci: 1. Adam Mazúr, 2. Marek Reichman, 3. Martin Vice. Sponzorovi a usporiadateľom pretekov ďakujeme.

Milan RYBÁRSKY

Dom Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom vyhlasuje výtvarnú súťaž pre základné školy Trenčianskeho samosprávneho kraja

Keď sa zima opýta...

Propozície súťaže:

- Súťaž je vypísaná v kategóriách:
 - Žiaci I. stupňa základných škôl
 - Žiaci II. stupňa základných škôl

2. Podmienky:

- Súťažné práce možno odovzdať prostredníctvom príslušného MO MS do Domu Matice slovenskej v Dubnici nad Váhom alebo priamo do DMS v Dubnici nad Váhom, Bratislavská ul. 435/12, Mestský dom kultúry, 018 41 Dubnica nad Váhom **do 31. októbra 2012.**

- Súťažné práce vyhodnotí porota DMS Dubnica nad Váhom v mesiaci november 2011.

- Porota udelí 3 ceny v I. kategórii a 3 ceny v II. kategórii. Termín a miesto všetkým oceneným bude včas oznámené spolu s pozvánkou na slávnostné odovzdanie cien.

- Súťažné práce budú vystavené vo vestibule Mestského domu kultúry v Dubnici nad Váhom. Informácia o súťaži bude uverejnená v Slovenských národných novinách a na webovej stránkach www.matica.sk a www.dubnica.sk. tel: 0905 827 665 mail: dmsdubnica@mail.t-com.sk

V SNN 41 ■ Polemika o pozemkových úpravách ■ Bratislavské bunkre po rokoch ožívajú ■ Konkurencieschopnosť Slovenska klesá si prečítate: ■ Seriál o vodných tokoch pokračuje: Premena vody na elektrinu

Karikatúra: Peter GOSSÁNYI

Nemohli by ste vysať aj žmpu niektorých programov komerčných televízií?

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Roman MICHELKO, Ján JANKOVIČ, Drahošlav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slpost.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciam. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.